

'Mind the Gap'

Onderzoek naar kunst-, cultuur- en sportdeelname van kinderen in armoede

Jeugdcultuurfonds en Jeugdsportfonds

BMC | onderzoek

Rapportage
November 2015
A. Asante MSc
M. de Jong MSc
Projectnummer: 024148
Correspondentienummer: DH-1711-4681

INHOUD

HOOFDSTUK 1	SAMENVATTING	1
HOOFDSTUK 2	INLEIDING	3
	2.1 Aanleiding	3
	2.2 Onderzoeksopzet	3
	2.3 Leeswijzer	5
HOOFDSTUK 3	ARMOEDE EN PARTICIPATIE	6
	3.1 Wat is armoede en wat zijn de kenmerken van de doelgroep?	6
	3.2 Effecten van kunst-, cultuur- en sportparticipatie op de ontwikkeling van een kind	10
	3.3 Motivaties en drempels voor kunst-, cultuur- en sportdeelname	13
	3.4 Rol van sport en cultuur in bestedingspatroon en prioritering	15
	3.5 Bereik van gezinnen in armoede	16
	3.6 Animo voor kunstzinnige en culturele activiteiten versus sportactiviteiten	18
HOOFDSTUK 4	BEKENDHEID, BEREIK EN IMAGO VAN HET JEUGDCULTUURFONDS EN JEUGDSPORTFONDS	21
	4.1 Bekendheid	21
	4.2 Bereik	25
	4.3 Imago	26
HOOFDSTUK 5	ERVARINGEN MET DE AANMELDING EN TOELEIDING NAAR HET AANBOD	28
	5.1 Ervaringen van intermediairs met het aanmelden van kinderen	28
	5.2 Aanbieders van activiteiten	29
	5.3 Voorzieningenaanbod	29
HOOFDSTUK 6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	31
	6.1 Conclusies gezinnen	31
	6.2 Aanbevelingen gezinnen	32
	6.3 Conclusies intermediairs	32
	6.4 Aanbevelingen intermediairs	33
	6.5 Conclusies aanbieders van culturele instellingen	33
	6.6 Aanbevelingen aanbieders van culturele instellingen	34
	6.7 Conclusies gemeenten	34
	6.8 Aanbeveling gemeenten	35
BIJLAGE 1	CHECKLISTS VOOR INTERVIEWS	34

Hoofdstuk 1

Samenvatting

Gezinnen

Door armoede is handelen van gezinnen toegespitst op de korte termijn en onmiddellijke behoeften. Uitgaven voor buitenschoolse activiteiten spelen geen of in mindere mate een rol in het bestedingspatroon.

Er wordt weinig waarde gehecht aan culturele of kunstzinnige activiteiten. Er wordt meer waarde gehecht aan sport. Dat komt niet omdat ouders culturele of kunstzinnige activiteiten niet belangrijk vinden. Ouders willen graag het beste voor hun kind. Echter uit dit onderzoek blijkt dat deze ouders niet op de hoogte zijn van de positieve effecten van culturele of kunstzinnige activiteiten op de ontwikkeling van het kind. Zo zijn zij niet bekend met het feit dat culturele en kunstzinnige activiteiten bijdragen aan het concentratievermogen, het leervermogen en de emotionele intelligentie en de motoriek stimuleert. Ook helpen deze activiteiten negatieve ervaringen te verwerken en draagt het bij aan psychische stabiliteit. Zodra ouders hier wel van op de hoogte zijn gesteld, is hun interesse in culturele en kunstzinnige activiteiten voor hun kinderen gewekt.

Drempels voor participatie zijn geld, maar ook onbekendheid met het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds, onbekendheid met het aanbod in de wijk en de logistiek van het halen en brengen. Een specifieke drempel voor culturele en kunstzinnige activiteiten is de gedachte van ouders dat het 'niet voor ons soort, maar voor rijkelui' is. Deze activiteiten hebben bij ouders met weinig inkomen een elitair imago waardoor ouders voor hun kind ook niet gaan informeren wat de mogelijkheden zijn.

De bekendheid van beide fondsen kan nog verbeteren. De bekendheid van het Jeugdsportfonds is wel groter dan van het Jeugdcultuurfonds. Het imago is goed. De bekendheid kan vergroot worden door aan te sluiten bij de vindplaatsen van ouders, zoals scholen en mond-tot-mondreclame.

Intermediairs

Intermediairs hebben goed zicht op de voordelen die deelname aan sportieve, culturele en kunstzinnige activiteiten met zich meebrengen voor kinderen. Ondanks dat hulpverleners zicht hebben op deze voordelen leggen zij geen direct verband tussen hun werk en de bijdrage die sportieve, culturele en kunstzinnige activiteiten kunnen leveren aan de problematiek in een gezin. Zij zien dit als een sluitpost van hun werk.

Intermediairs hebben goed zicht op de activiteiten die vallen onder het Jeugdsportfonds en in mindere mate op de activiteiten die vallen onder het Jeugdcultuurfonds. Het Jeugdcultuurfonds is ook bij minder intermediairs bekend dan het Jeugdsportfonds.

Intermediairs zijn erg positief over het Jeugdcultuurfonds en Jeugdsportfonds. Beide fondsen hebben een goed imago. De bekendheid van beide fondsen kan nog wel vergroot worden. Veel intermediairs vermoeden dat hun collega's niet op de hoogte zijn van de fondsen en de mogelijkheden die kinderen uit gezinnen met weinig geld daarmee geboden kunnen worden.

Als intermediairs eenmaal een aanmelding hebben gedaan verloopt het aanmelden van kinderen daarna vlot. De tijd die het doen van een aanmelding kost, is een drempel voor intermediairs, zeker als het om veel aanmeldingen gaat, zoals op scholen. Een aanmelding is niet alleen het aanmeldformulier invullen, maar vaak ook de ouders begeleiden bij het zoeken naar een vereniging en soms het contact hiermee leggen. Die tijd hebben veel intermediairs niet.

Aanbieders van culturele activiteiten

Aanbieders van culturele activiteiten merken dat zij, mede door bezuinigingen, voornamelijk kinderen uit betere milieus bereiken. Zij zouden graag meer leerlingen willen, maar vestigen zich voornamelijk in de 'betere wijken' omdat daar ouders wonen die de lessen kunnen betalen. Daardoor zijn zij minder aanwezig in wijken waar mensen wonen met weinig geld.

Aanbieders kunnen niet zelf een aanmelding doen bij het Jeugdcultuurfonds. Zij moeten ouders doorverwijzen naar een intermediair die voor hen de aanmelding kan regelen. Daar hebben zij begrip voor, maar ze denken wel kinderen mis te lopen doordat ouders dit niet begrijpen en niet bij hen terugkomen.

Aanbieders zouden zelf meer kunnen doen om hun aanbod in de wijk onder de aandacht te brengen en het 'elitaire' beeld dat bestaat bij gezinnen met weinig geld kunnen wegnemen. Dat kunnen zij doen door zich meer specifiek op deze doelgroep te richten en aan te sluiten bij de belevingswereld van kinderen uit gezinnen met weinig geld.

Gemeenten

Gemeenten hebben verschillende initiatieven voor de participatie van kinderen in armoede. Sommigen werken samen met het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds. Gemeenten zijn positief over die samenwerking. Andere gemeenten hebben een eigen participatiebudget voor kinderen. Meestal is dit niet toereikend om kinderen structureel een activiteit te laten beoefenen.

De grootste zorg van gemeenten is het bereik. Uitkeringsgezinnen worden wel bereikt, maar andere gezinnen die in armoede leven, zoals werkende armen, de zelfstandige ondernemers, gescheiden mensen en tweeverdieners die wegens levensgebeurtenissen in de armoede zijn geraakt, worden minder goed bereikt.

In het algemeen wordt er onvoldoende samengewerkt tussen de diverse beleidsterreinen om kinderen in armoede te bereiken. Iedereen doet zijn deel van het werk. Samenwerking op het terrein van armoede, sport, cultuur, jeugdhulp en onderwijs zou het beleid en het bereik van kinderen in armoede kunnen stimuleren. Ook hebben wijkteams contact met gezinnen in armoede, zij kunnen hen ook attenderen op het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds. Gemeenten werken weinig samen met sportieve en culturele verenigingen om het bereik te vergroten. Gemeenten zien dat als de verantwoordelijkheid van de verenigingen zelf. Wel zouden zij de sociale kaart met verenigingen per wijk meer onder de aandacht kunnen brengen bij ouders en intermediairs.

Gemeenten zijn gericht op resultaat en meetbaarheid van hun inzet en het bereik daarvan. Gemeenten zijn benieuwd naar een eventuele samenwerking met het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds, maar willen weten wat het hen oplevert in termen van bereik, gezien de investering die zij hiervoor moeten doen.

Hoofdstuk 2

Inleiding

2.1 Aanleiding

Het Jeugdcultuurfonds vindt het belangrijk dat alle kinderen de gelegenheid hebben mee te doen aan culturele en/of kunstzinnige activiteiten en zet zich in om dit ook te bereiken voor kinderen die opgroeien in gezinnen met een laag inkomen. Het Jeugdcultuurfonds wil financiële drempels weghalen om kinderen in achterstandsposities de kans te geven om mee te doen door middel van actieve kunstbeoefening. Zij doet dit door het oprichten en ondersteunen van lokale en regionale fondsen waaruit de financiële bijdragen mogelijk gemaakt kunnen worden. Het Jeugdcultuurfonds werkt hierin nauw samen met het Jeugdsportfonds.

Het Jeugdcultuurfonds stimuleert daarmee de persoonlijke ontwikkeling van kinderen die in armoede opgroeien. Muziek maken en dansen bevordert het zelfvertrouwen en kinderen leren vaardigheden die ten goede komen aan de schoolprestaties. Bovendien draagt het Jeugdcultuurfonds daarmee bij aan een creatieve en innovatieve samenleving.

Het Jeugdsportfonds creëert sportkansen voor kinderen van 4 tot 18 jaar die om financiële redenen geen lid kunnen worden van een sportvereniging. Met sporten komen kinderen in contact met andere kinderen en leren zo spelenderwijs, in een nieuwe sociale omgeving, andere regels en omgangsvormen. Regels die ze vaak thuis en op school niet meekrijgen. Investeren in sporten voor kinderen betekent voor hen een grotere kans op een goede toekomst en verkleint de kans op buiten de boot vallen en negatief gedrag. Daarnaast is sporten ook belangrijk om overgewicht tegen te gaan onder de jeugd in Nederland.

Het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds hebben beide de indruk dat een groot deel van de doelgroep nog steeds niet bereikt wordt met de fondsen. Het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds hebben behoefte aan meer inzicht in de achtergronden bij het al dan niet deelnemen aan kunst-, cultuur- en sportactiviteiten van kinderen die opgroeien in armoede. Zij willen graag zicht krijgen op hoe zij met hun aanbod en benadering de toegankelijkheid van kunst, cultuur en sport kunnen verbeteren voor kinderen uit gezinnen die leven in armoede.

De beide fondsen hebben BMC gevraagd onderzoek te doen naar bovengenoemde vraagpunten. Voor dit onderzoek hanteren we de volgende centrale vraagstelling:

Hoe kunnen kinderen in achterstandsgezinnen beter bereikt worden vanuit het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds en wat betekent dit voor de aanpak en het aanbod?

2.2 Onderzoeksopzet

Om de centrale vraagstelling te kunnen beantwoorden is gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Met kwalitatief onderzoek kan verdieping en inzicht in de materie worden verkregen, in dit geval de motivaties en achtergronden in gedrag en beleid die leiden tot het al dan niet gebruiken van het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds. De gegevens uit kwalitatieve onderzoeken zijn door de geringe steekproef niet te generaliseren naar de gehele groep of andere groepen.

Door het rapport heen zijn kaders opgenomen met citaten van de geïnterviewden. De citaten geven een beeld van de verscheidenheid aan antwoorden die de geïnterviewden hebben gegeven en dienen ter illustratie van de bevindingen. Met het oog op de leesbaarheid en de privacy van de respondenten zijn sommige citaten geparafraseerd om herkenbaarheid te voorkomen. Hierbij zijn namen van betrokkenen, hulpverleners of de leeftijd en het geslacht van de respondent verwijderd of veranderd.

Voor dit onderzoek hebben we twee verschillende onderzoeksmethoden gehanteerd: literatuuronderzoek en semi-open interviews.

Literatuuronderzoek

Door middel van literatuuronderzoek is in bestaande onderzoeken en publicaties gekeken naar wat de gevolgen van armoede zijn en wat dit betekent voor keuzes en motivatie van mensen. Dit is vertaald naar deelname aan kunst-, cultuur- en sportactiviteiten. Tevens heeft het literatuuronderzoek gediend als input voor de checklists voor de interviews.

Interviews intermediairs, gezinnen en gemeenten

Voor dit onderzoek zijn semi-open interviews gehouden met:

- 20 intermediairs, dit zijn professionals die gezinnen aanmelden bij de beide fondsen;
- 2 aanbieders van culturele activiteiten;
- 16 gezinnen, waarvan 9 gebruikmaken van één of beide fondsen en 7 geen gebruikmaken van de fondsen;
- 15 beleidsmedewerkers van 10 verschillende gemeenten.

Hieronder wordt schematisch enkele achtergrondinformatie over de geïnterviewde respondenten gegeven:

<i>Respondenten</i>	<i>Kenmerken</i>
Intermediairs	3 jeugdhulpprofessionals 5 ambulante begeleiders 5 welzijnsorganisatie 3 basisscholen 2 vrijwilligersorganisatie
Aanbieders	2 muziekscholen
Gezinnen	3 alleenstaande moeders en 13 tweoudergezinnen van Nederlandse (3), Marokkaanse (7), Turkse (2), Surinaamse (1), Griekse (1) en Sierra Leone (1) komaf. Gemiddeld 3,5 kind per gezin.
Beleidsmedewerkers	4 beleidsmedewerkers gemeente 10.000 – 50.000 inwoners 1 beleidsmedewerker gemeente 50.000 – 100.000 inwoners 8 beleidsmedewerkers gemeente 100.000 - 500.000 inwoners 1 beleidsmedewerker gemeente 500.000+ inwoners

De interviews hebben plaatsgevonden aan de hand van een checklist die in overleg met het Jeugdcultuurfonds is opgesteld. De interviews met gezinnen hebben face-to-face plaatsgevonden. Met de intermediairs en beleidsmedewerkers zijn de interviews telefonisch afgenomen.

In bijlage 1 zijn de checklists voor de interviews opgenomen.

Benadering van respondenten

Voor de interviews met intermediairs en gezinnen is gekozen om één gemeente in Nederland te kiezen. Vanuit praktische overwegingen (efficiëntie), maar ook om ervaringen van geïnterviewden bij elkaar te kunnen verifiëren. Er is gekozen voor de gemeente Haarlem. Deze gemeente heeft zowel een samenwerking met het Jeugdcultuurfonds als met het Jeugdsportfonds. De intermediairs zijn benaderd door een medewerker van het Jeugdcultuurfonds. Zij zijn per e-mail ingelicht over het onderzoek waarna de intermediairs konden aangeven of zij wilden meewerken aan een telefonisch interview. De medewerker van het Jeugdcultuurfonds heeft vervolgens de contactgegevens doorgegeven aan de onderzoekers van BMC, waarna deze contact hebben opgenomen met de intermediair om een telefonische afspraak voor het interview in te plannen. Tevens zijn de intermediairs gevraagd of zij gezinnen bereid konden vinden om mee te werken aan een face-to-face interview. Op deze manier hebben drie interviews plaatsgevonden. Daarnaast zijn vijf gezinnen benaderd via het netwerk van één van de onderzoekers en is de sneeuwbal-methode toegepast om nog eens acht gezinnen te kunnen interviewen. Via het Jeugdcultuurfonds hebben de onderzoekers van BMC twee contactpersonen bij gemeenten gekregen waarmee een interview heeft plaatsgevonden. De overige dertien beleidsmedewerkers van gemeenten zijn via het professionele netwerk van BMC benaderd voor het interview.

2.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de theorie en de praktijk met betrekking tot de participatie van gezinnen in armoede. In hoofdstuk 3 komt de bekendheid, het bereik en het imago van het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds bij intermediairs, gezinnen en gemeenten aan de orde. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de ervaringen met het aanmelden bij beide fondsen en de toeleiding tot het aanbod van kunst-, cultuur- en sportactiviteiten. In hoofdstuk 5 worden de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek gepresenteerd.

Hoofdstuk 3

Armoede en participatie

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de theorie en de praktijk van de participatie van gezinnen in armoede.

3.1 Wat is armoede en wat zijn de kenmerken van de doelgroep?

De theorie

Er zijn tal van definities voor armoede, maar er zijn twee perspectieven van waaruit armoede gedefinieerd kan worden: het economisch perspectief en het sociologisch perspectief. Het economisch perspectief benadert armoede als een puur economisch verschijnsel en beschouwt armen als personen met een inkomen onder een bepaald aanvaardbaar minimum, ook wel absolute armoede genoemd. Een sociologische of relatieve definitie van armoede plaatst armoede binnen een kader van sociale context en heeft meer aandacht voor de oorzaken en effecten van armoede op de mensen die het betreft, relatieve armoede. Bij relatieve armoede wordt de status van een specifieke groep bepaald en gemeten in verhouding tot anderen in dezelfde leefomgeving, gemeenschap of hetzelfde land.

Het is van belang op te merken dat wat onder armoede wordt verstaan, afhankelijk is van de gewoontes, de standaarden en de waarden van elk land en elke regio van de wereld. En armoede heeft vele gezichten: zij kan ruraal of stedelijk zijn, permanent of tijdelijk. Sommige mensen kunnen levenslang arm zijn, terwijl anderen in armoede terechtkomen en zich er uit weten te werken. Armoede kan overgedragen worden van de ene generatie op de andere generatie (zoals dat bijvoorbeeld beschreven wordt in het boek van Mirjam Pool 'Alle dagen Schuld') maar het kan ook in één generatie overwonnen worden. Armoede hoeft niet statisch te zijn.¹

Armoede kan iedereen overkomen. Naast de bekende minima, uitkeringsgerechtigden, die gemeenten vanuit hun beleid vaak wel kennen zijn er ook andere minder zichtbare doelgroepen aan te wijzen. Denk maar aan de werkende arme, de zelfstandig ondernemer die onvoldoende opdrachten binnenhaalt, te weinig inkomsten maakt en daardoor in een armoedesituatie belandt of denk aan de gescheiden vrouw, het goedverdienende stel met een koopwoning waarvan één of meer leden van het gezin de baan verliest. Dit maakt het dan ook lastig om een specifieke doelgroep aan te wijzen wanneer we spreken over armoede.

Er wordt in de literatuur over armoede verondersteld dat bepaalde personen wel meer risico lopen om arm te worden dan anderen. Door onder andere Engbersen en Snel zijn de volgende risicogroepen geïdentificeerd. Dit zijn huishoudens met een niet-westerse hoofdkostwinner, alleenstaande ouders, mensen die langdurig van een minimuminkomen moeten zien rond te komen, mensen met geen of een lage opleiding, kleine zelfstandigen, arbeidsongeschikten, ouderen. Armoede komt het meest vaak voor bij eenoudergezinnen, werkloze personen, mensen met een lage opleiding en een taalachterstand (nieuwkomers).

---

¹ <http://www.vormen.org/Rechtvaardig/Armoede.html>

Armoede in Nederland

In Nederland wordt doorgaans armoede langs twee grenzen gemeten. De twee belangrijkste armoedegrenzen die in Nederland gebruikt worden zijn de lage-inkomensgrens en de beleidsmatige armoedegrens. Armoede is hiermee nauwkeurig gedefinieerd. Alleenstaanden die minder dan € 1.040 per maand te besteden hebben, worden gezien als arm. Voor een paar ligt de armoedegrens bij € 1.430 per maand. Voor gezinnen geldt een hogere grens. Verdien je minder dan € 1.740 (een kind) of € 1.960 (twee kinderen) per maand, dan ben je arm. Voor eenoudergezinnen ligt de grens weer lager, bij € 1.390 en € 1.570.

Het Sociaal Plan Bureau hanteert bij de armoededefinitie het 'niet-veel-maar-toereikend-criterium'. Daarbij wordt behalve naar de eerste levensbehoeften ook gekeken naar uitgaven voor bijvoorbeeld recreatie. Cultuur zou hier dus onderdeel van uit kunnen maken. Het niet-veel-maar-toereikendcriterium ligt € 50 (alleenstaande) tot € 110 (paar met twee kinderen) hoger dan de lage-inkomensgrens die het Centraal Bureau voor de Statistiek hanteert.

Armoede is meer dan geldgebrek alleen

Armoede is meer dan een gebrek aan voldoende inkomen om rond te komen. In de literatuur wordt ook gesproken over het feit dat armoede een netwerk is van sociale uitsluiting en beslaat meerdere gebieden van ons collectieve en individuele bestaan. Er wordt in dat kader gesproken over culturele armoede. Dit kan worden beschouwd als een onderdeel van sociale uitsluiting. Het doet zich voor wanneer aanwezige drempels niet alleen belemmeren dat we deelnemen aan culturele activiteiten maar ons ook belemmeren in onze persoonlijke ontwikkeling.²

Mensen die langdurig in schaarste leven, met name financiële schaarste, zijn in hun denken en handelen gericht op de korte termijn. Zij verliezen het overzicht op de lange termijn. We weten zelfs uit recent onderzoek uit de VS dat schaarste de mensen dommer maakt. Onze bestedingspatroon is gericht op het vervullen van de korte termijn behoefte, waarvan het effect direct zichtbaar en voelbaar is. Zo daalt ons IQ met 13 punten door schaarste. Dat is gelijk aan de effecten van een nacht niet slapen of een alcoholverslaving.

Armoede gaat vaak gepaard met problemen op andere leefgebieden, zoals gezondheid. Zo gaat armoede ook vaak gepaard met schulden. Uit wetenschappelijke studies is bekend dat mensen die moeten rondkomen van een minimuminkomen vaak ook problematische schulden hebben. Schulden kunnen leiden tot psychosociale gezondheidsklachten. En andersom kunnen psychosociale gezondheidsklachten leiden tot schulden. Uit onderzoek van het NIBUD blijkt dat 53% van de mensen met schulden psychosociale gezondheidsklachten heeft. Ook blijkt onder andere uit onderzoek uit de Verenigde Staten dat mensen met psychosociale gezondheidsproblemen vaker schulden hebben dan mensen die gezond zijn. Problematische schuldensituaties kunnen ook leiden tot spanning, stress, angststoornissen, slaap en eetstoornissen of gevoelens van minderwaardigheid en het verlies van de grip op het leven. Bovendien blijkt dat een slechte (psychische) gezondheid de belangrijkste risicofactor vormt voor sociale uitsluiting.³ De onderzoekers Dubois en Anderson benoemden in 2010 stress, slechte psychische, maar ook slechte fysieke gezondheid als een mogelijk gevolg van schulden. Volgens hen wordt de fysieke gezondheid van mensen slechter naarmate zij meer stress ondervinden van hun schulden.

---

² Ine Vos, 2003

³ *Sociale Uitsluiting; erbij stil staan en goed kijken*, Gerda Jehoel-Gijsbers, Passage, 14^e jaargang nr. 3, oktober 2005

Zij geven ook aan dat mensen die meer dan een half inkomen per jaar aan schulden hebben, veel meer kans maken op overgewicht. Door Ochsman, Rueger, Letzel, Drexler en Muenster is in 2009 vastgesteld dat er een relatie bestaat tussen problematische schulden en rugpijn. Van de mensen met problematische schulden heeft 80% rugpijn, ten opzichte van 20% in de algemene populatie⁴. Huishoudens met problematische schuldensituaties hebben een aantal kenmerken. Zij zijn vaker een eenoudergezin, hebben vaker twee of meer kinderen, hebben vaker een vrouw als hoofdkostwinner, zijn vaker van niet-Nederlandse herkomst, zijn relatief jong en hebben vaker geen inkomen uit huidige arbeid.

In 2013 kwamen de onderzoekers Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir (Harvard Universiteit) met een onderzoek waaruit bleek dat langdurig leven in schaarste het denkvermogen aantast. Samenvattend zeggen zij het volgende: schaarste neemt bezit van je geest en beïnvloedt je handelen. Het heeft voordelen waaronder het gegeven dat mensen die in schaarste leven goed zijn in het managen van hun korte termijnproblemen en behoeften. De nadelen zijn echter groter. Zo zorgt langdurig leven in schaarste ervoor dat je continu gefocust bent op je directe gebrek. Hierdoor verdwijnt het langetermijnperspectief. Er is minder aandacht en tijd voor de dingen die je misschien ook wel belangrijk vindt. Je bent als het ware continu bezig met overleven op de korte termijn. Mensen met geldgebrek zijn continu elders met hun gedachten. Het kost hen veel moeite zichzelf in de hand te houden. Je bent afwezig en snel van streek. En dat elke dag. En zo leidt schaarste dus tot onverstandige beslissingen.

De praktijk

De intermediairs geven aan dat de doelgroep waar zij mee te maken hebben, als het gaat om een aanmelding voor het Jeugdsportfonds of Jeugdcultuurfonds, relatief grote gezinnen met een laag inkomen zijn die veelal van niet-Nederlandse afkomst zijn. Een klein deel van deze groep is tevens laaggeletterd en beheerst de Nederlandse taal niet (goed). Er is ook relatief vaak sprake van multiproblematiek, volgens de geïnterviewde intermediairs. Schaamte is een belangrijk kenmerk voor deze groep. Zij schamen zich voor het feit dat ze niet zelf de financiële middelen hebben om rond te komen. Een aanvraag voor het Jeugdcultuurfonds of het Jeugdsportfonds ervaren sommige mensen dan ook als schaamtevol. Kinderen uit deze gezinnen zijn soms beschadigd en hebben een relatief lager zelfvertrouwen.

Gemeenteambtenaren geven aan dat de doelgroep waarmee zij te maken hebben vooral minima zijn, maar dat er ook steeds meer nieuwe groepen bij komen. Dat zijn bijvoorbeeld de werkende armen en zelfstandig ondernemers. Met name bij de laatste twee groepen lukt het de gemeente onvoldoende om hen in beeld te krijgen. Deels komt dit omdat het minimabeleid voor lange tijd gericht was op uitkeringsgerechtigden maar deels ook door taboe en schaamte. Met name bij de nieuwe armen leeft dit sterk. Mensen geven niet graag toe dat zij geld te kort komen en steun nodig hebben van de overheid.

Uit de contacten en gesprekken met gezinnen die in armoede leven blijkt in ieder geval het leven op de korte termijn. Zij zijn dagelijks bezig met geldzaken en zoekende naar manieren om de dag, week en maand door te komen met de beperkte beschikbare middelen die er zijn. Dit continue 'gevecht' tegen geldgebrek en alles wat daarbij komt kijken, zorgt in veel gezinnen ook voor druk en kopzorgen.

---

⁴ Tamara Madern, oktober 2013.

'In 2012 moesten wij verplicht ons huis verkopen. Wij zaten met heel veel erfpachtkosten en hadden een lening nodig om die af te kopen. We hadden een lening van de DSB. Dan hoef ik je niet meer te vertellen toch? We verkochten ons huis met verlies en moesten de schuldsanering in. Daar zitten we nog steeds in. Over acht maanden ben ik er vanaf. Ons uitgavenpatroon wordt beheerst door onze schulden. Van mijn man zijn salaris gaat € 1000 naar de bewindvoerder. We hebben per week € 75 om van te leven met onze vier kinderen. Wij geven niet veel uit. We hebben wel een lijstje van dingen die we graag zouden willen doen als we van de schulden af zijn. Ik koop zoveel mogelijk tweedehands en in de uitverkoop. Wanneer mijn kinderen nieuwe schoenen of kleding nodig hebben dan moeten we echt sparen. Mijn kinderen zijn gelukkig niet zo merkgericht en zijn ook blij met kleding van Zeeman. Alleen mijn zoon die op de middelbare school zit vraagt om merkschoenen. Dat is het enige dat hij belangrijk vindt. Anders wordt hij op school raar aangekeken. Ik loop zelf nog met onderbroeken met gaten rond zodat ik mijn kinderen alles kan geven. Ik doe alles voor mijn kinderen. Zeven dagen per week zijn we met ze bezig. Ik heb alles voor ze over.'

Verder bleek uit de contacten en gesprekken met de gezinnen ook dat factoren als het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal en bekendheid van de Nederlandse samenleving, een slecht ervaren gezondheid, het niet hebben van diploma's en werk ook een belangrijke rol spelen. Daarnaast speelden bij de gezinnen ook levensgebeurtenissen zoals de geboorte van een kind, echtscheiding of verlies van een baan een rol. Gezinnen worstelen al met hun vaste lasten en primaire levensbehoeften. Pas daarna, als er geld overblijft, denkt men aan andere zaken, waaronder sport en culturele activiteiten voor de kinderen. Opvallend was het ook dat gezinnen die wij spraken zich vooral zorgen maken om hun kinderen. Ouders leven met angst dat ze niet goed voor de kinderen zorgen en met gevoelens van falen. Ouders willen het beste voor hun kind. Hoe weinig geld men ook heeft, er wordt alles aan gedaan om voor de kinderen zoveel mogelijk te sparen.

Tijdens de zwangerschap van mijn tweeling heb ik last gehad van zuurstofgebrek. Mijn kinderen hebben zich daardoor niet goed kunnen ontwikkelen in de buik. Zij hebben een IQ van 63. Op school kunnen zij niet meekomen. Ze zitten wel in groep zes maar dat is omdat ze een aangepast programma hebben. Maar ik weet nu al wat het eindadvies wordt. Zij zullen niet hoog scoren. Ik zou wel een persoonsgebonden budget willen aanvragen, maar de administratieve rompslomp duurt mij te lang en kost mij te veel energie. Ik ben er klaar mee. Ik heb al genoeg shit. Ik heb in de wettelijke schuldsanering gezeten en 3,5 jaar bij de voedselbank gelopen. Ik ging op een dag toen de meiden nog klein waren met de buggy naar de voedselbank om daar mijn pakketten op te halen. Het was hartje winter. Van ellende braken de wielmpjes van de buggy. Daar stond ik dan, midden in de sneeuw met twee kleine kinderen. Ik heb staan janken als een kind.

3.2 Effecten van kunst-, cultuur- en sportparticipatie op de ontwikkeling van een kind

De theorie: kunst- en cultuurparticipatie

Deelname aan kunst en cultuur bevordert schoolprestaties van kinderen en verhoogt hun maatschappelijke betrokkenheid op latere leeftijd. Dit blijkt onder andere uit onderzoek van James Catterall (University of California Los Angeles). Zij tonen met hun onderzoek aan dat studenten die intensief met kunst en cultuur in aanraking zijn gekomen het beter doen dan andere studenten in hun onderwijs carrière. Hun schoolprestaties zijn beter en bovendien worden zij meer betrokken en geëngageerde burgers. Ze stemmen vaker, doen vaker aan vrijwilligerswerk en zijn veel meer betrokken in de samenleving dan leeftijdsgenoten⁵.

Uit dit onderzoek echter blijkt geen causaal verband tussen cultuurparticipatie, onderwijsprestaties en maatschappelijke betrokkenheid. Er is wel een correlatie tussen cultuurparticipatie, onderwijsprestaties en maatschappelijke betrokkenheid.

Verder toont dit onderzoek ook aan dat, op school aangeboden of extra curriculaire programma's die risicjongeren intensief betrekken bij kunst en cultuur, een bijdrage kunnen leveren om het gat te dichten tussen de schoolprestaties van deze jongeren en dat van hun leeftijdsgenoten uit hogere sociaal economische milieus. Echter, de meest positieve relatie tussen kunst en cultuurparticipatie enerzijds en schoolprestaties anderzijds is alleen van toepassing op risicjongeren (met een lage SES). Wel bestaat er een positieve relatie tussen cultuurparticipatie en maatschappelijke betrokkenheid bij kinderen uit hoge sociaal economische milieus (hoge SES).

Wanneer we cultuurparticipatie vernauwen op muzikale training, dan zien we ook hier positieve relaties. In opdracht van het Jeugd cultuurfonds analyseerde wetenschapsjournalist Mark Mieras een aantal Amerikaanse en Britse onderzoeken. Dit zijn enkele conclusies uit zijn literatuurstudie:

'Muzikale training helpt beter luisteren en maakt minder gevoelig voor ruis. Muzikale training draagt ook bij aan onze emotionele intelligentie. Het helpt ons om de meest informatierijke fragmenten uit geluid te zeven. Uit onderzoek blijkt dat hoe eerder die muzikale training van de proefpersoon in diens jeugd plaatsvindt, hoe beter de hersenstam zich op de emotie richt. Dit is een belangrijke voorwaarde om de emotie van mensen soepel aan te voelen. Er bestaat ook een vermoeden dat muzikale training kan bijdragen aan het leervermogen van kinderen met dyslexie. Muziek traint kanalen in de hersenen die een belangrijke rol spelen bij leren lezen. Tijdens de basisschool zijn de betrokken hersendelen sterk in ontwikkeling en daardoor extra gevoelig voor de training. Juist in deze periode kan muziek daarom optimaal bijdragen aan leesprestaties en emotionele intelligentie. Muziek doet behalve op het gehoor ook een beroep op de integratie van auditieve, visuele, motorische en emotionele prikkels. Die integratie ontwikkelt zich gedurende de kindertijd. Vooral samen musiceren of zingen stimuleert de integratie, denken onderzoekers. Een opvallend effect van muzikale training is daarnaast betere aandacht en een beter werkgeheugen. Een goed werkgeheugen is behulpzaam bij het oplossen van problemen en draagt zo bij aan intelligentie.'⁶

Mark Mieras verrichtte ook literatuurstudie naar de effecten van creatief schrijven op onze gezondheid, wederom op basis van Britse en Amerikaanse onderzoeken en kwam tot de

⁵ James S. Catterall: The arts and achievements in At-Risk Youth; findings from four longitudinal studies, National Endowment for the Arts, researchreport 55, 2012, NW Washington, DC.

⁶ Wat muziek doet met kinders hersenen, artikel van Mark Mieras voor het Jeugd cultuurfonds, 2010.

conclusie dat creatief schrijven bijdraagt aan een goede gezondheid. De verklaring hiervoor is gelegen in het feit dat verhalen een sleutelrol spelen in de psychologie van mensen.

Schrijven blijkt daarnaast ook de lichamelijke gezondheid te beïnvloeden. Het is gezond om negatieve ervaringen van je af te schrijven en positieve ervaringen onder woorden te brengen. Uit diverse onderzoeken blijkt dat mensen met specifieke lichamelijke klachten die deelnamen aan een schrijfprogramma na verloop van tijd minder lichamelijke klachten ervaren.⁷ Ook blijkt dat schrijven bijdraagt aan identiteitsvorming en sociale interacties. Het onder woorden brengen van onze gevoelens en ervaringen op papier helpt ons te leren kennen wie wij zijn en dat te accepteren.

Schrijven over pijnlijke ervaringen blijkt bij te dragen aan vergevingsgezindheid en het opbouwen van warme relaties met anderen. Soepel en expressief schrijven over onze ervaringen en gevoelens dragen bij aan de kwaliteit van sociale relaties en aan psychische stabiliteit.

Samenvattend dragen culturele en kunstzinnige activiteiten bij aan de ontwikkeling van het kind op de volgende punten:

- Schoolprestaties (verkleint tevens het gat in schoolprestaties bij kinderen uit lagere sociaal-economische milieus)
- Maatschappelijke betrokkenheid
- Concentratie en werkgeheugen
- Leervermogen
- Emotionele intelligentie
- Motoriek
- Het verwerken van negatieve ervaringen
- Psychische stabiliteit

De theorie: sportparticipatie

Sporten is leuk, maar het is ook algemeen bekend dat sporten kan bijdragen aan een goede gezondheid. Uit onderzoek blijkt ook dat deelname aan sport de kansen voor kinderen vergroot. Zij bouwen hiermee sociaal (netwerken) en cultureel (normen en waarden) kapitaal op en daarnaast kan sporten helpen om goede motorische vaardigheden te ontwikkelen die eraan bijdragen dat kinderen ook op latere leeftijd kunnen blijven sporten. Sporten biedt kinderen ook kansen. Ze komen in contact met leeftijdsgenoten en maken nieuwe vrienden. Dit sociaal kapitaal kan hen later op weg helpen bij het vinden van stage of werk. Sporten, met name binnen een vereniging, biedt structuur waarbinnen kinderen kennismaken met normen en waarden in de sport en samenleving.⁸

⁷ De waarde van schrijven – Effecten van Creatief Schrijven op gezondheid en welzijn | Kunstfactor, 2010 | 11.

⁸ Niels Reigersberg en Hugo van der Poel: Sportdeelname van kinderen in armoede, Mulier Instituut Utrecht, februari 2014

Samenvattend dragen sportieve activiteiten bij aan de ontwikkeling van het kind op de volgende punten:

- Goede gezondheid
- Sociaal netwerk
- Cultureel kapitaal (normen en waarden)
- Motoriek
- Structuur

De praktijk

Ouders zijn zich bewust van het belang van sporten. Niet alleen omdat het leuk is maar ook omdat het goed is voor de gezondheid en kinderen in contact brengt met andere kinderen en (andere) normen en waarden. Daar tegenover blijkt uit de gesprekken dat weinig ouders bekend zijn met de voordelen van culturele participatie op de ontwikkeling van kinderen. Op twee moeders na, die beide zelf in hun jeugd met culturele activiteiten in aanraking zijn gekomen, had de rest van de gezinnen geen idee.

'Als kind heb ik zelf op ballet en pianoles gezeten. Ballet wou ik zelf en piano moest van mijn ouders. Ik vond vooral ballet heerlijk. Dat je in de schijnwerpers stond enzo. Ik kreeg daar veel zelfvertrouwen van. En van muziek weet ik dat het je hersenen stimuleert.'

Dansen, zingen, een muziekinstrument spelen, toneel spelen, schilderen of schrijven worden door ouders vooral gezien als iets leuks. Een extraatje dat je erbij doet wanneer er geld over is. Zij realiseren zich niet dat deze activiteiten ook bijdragen aan de ontwikkeling van hun kind. Zodra zij in het interview horen welke positieve effecten deze activiteiten kunnen hebben op hun kinderen, blijkt er direct meer interesse. Ouders blijken hier gevoelig voor omdat ze het beste willen voor hun kind. Onwetendheid blijkt dan ook een belangrijke reden om hun kinderen niet te laten kennismaken met culturele en kunstzinnige activiteiten. Eén geïnterviewde moeder geeft aan goede ervaringen te hebben met muziekles voor haar kind:

'Mijn zoon is erg onrustig. Dus ik heb drie jaar geleden bedacht dat het goed voor hem zou zijn als hij op muziekles gaat om rustig van te worden. Bij muziek moet je je concentreren en goed het ritme volgen. Het ging mij erom dat hij rust kon vinden. Hij was vaak zo oververhit. Dat is nu veel beter. Sinds hij op gitaarles zit gaat het op school ook beter. Zijn schrijfgedrag is verbeterd. En hij scoort goed op toetsen.'

Sport daarentegen wordt heel belangrijk gevonden door ouders omdat het gezond is en het kind de energie kwijt kan. Zwemles wordt als noodzakelijk beschouwd vanwege al het water in Nederland en de dreiging om te verdrinken. In tegenstelling tot sport beschouwen ouders de deelname aan culturele activiteiten ook vooral als 'iets voor de rijke en hoogopgeleide mensen, niet voor mensen van ons soort'. Ook leven er ideeën rondom deelname aan culturele activiteiten dat het ingewikkeld en duur is.

'Deelname aan culturele activiteiten speelt geen rol in ons uitgavenpatroon. Mijn kinderen zijn sporters en hebben geen affiniteit met kunst en cultuur. Wij als volwassenen ook niet. Ik heb geen idee wat het met kinderen doet en wat de voordelen zijn.'

Daarnaast leeft bij enkele ouders met een islamitische achtergrond het idee dat sommige muziekinstrumenten niet bespeeld mogen worden. De regels daaromtrent zijn ook voor hen zelf onduidelijk, maar het maakt dat ze zich verder niet hebben verdiept in de mogelijkheden voor hun kinderen.

3.3 Motivaties en drempels voor kunst-, cultuur- en sportdeelname

Wanneer we kijken naar de verklaringen voor cultuurparticipatie dan blijkt dat de sociaal-economische positie van een persoon de meest bepalende factor is. Daarnaast speelt bereikbaarheid, aanwezigheid en kwaliteit een rol. Bij de sociaal-economische positie denken we al gauw aan het inkomen, de opleiding en de sociale status van een persoon. Er is echter meer aan de hand. Uit onderzoek blijkt dat er vijf determinanten zijn voor de mate waarin we deelnemen aan kunst en cultuur: culturele competentie (opleiding en vorming), streven naar sociale waardering (wat doet onze sociale netwerk en wat vinden zij van cultuurparticipatie), beschikbare tijd, financiële bestedingsruimte en ruimtelijke aspecten (bereik van aanbod en mobiliteit van het publiek).⁹ Voor kinderen geldt dat zij met name in de ouderlijke omgeving en schoolomgeving worden beïnvloedt in hun cultuurdeelname. Komt het niet vanuit huis dan speelt de schoolomgeving hierin een onmiskenbare rol.

'Ik probeer te overleven met het kleine beetje dat ik heb. Mijn inkomen is niet toereikend. Nadat de vaste lasten betaald zijn, heb ik geen geld meer over. En zeker niet voor buitenschoolse activiteiten. Wat nog wel lukt, via het Jeugd sportfonds, is voetbal. Mijn zoon speelt drie keer in de week. Al sinds hij vier jaar oud is. En hij is er goed in. Ik weet eigenlijk niet waarom hij voor voetbal koos. Waarschijnlijk omdat hij het op televisie volgde. Ik ben blij dat hij sport, sporten is goed voor zijn concentratie. Het maakt hem sterk en actief. Ik zie verandering in zijn gedrag. Met name op het veld. In het begin had hij moeite met het opvolgen van aanwijzingen en met luisteren. Nu gaat dat veel beter. Ik vind het belangrijk dat hij sport. Hij kan zijn energie kwijt. Als hij thuis is voor twee dagen en hij heeft niet gesport dan ontstaat er stress en spanning. Ik hoop dat hij zich verder ontwikkelt met voetballen. Door zijn gedrag heb ik er een hard hoofd in dat hij ver komt met leren. Met voetballen maakt hij in ieder geval kans om later iets van zijn leven te maken. Daar heb je gelukkig geen diploma's voor nodig.'

In tegenstelling tot ouders, zijn intermediairs zich goed doordrongen van de positieve effecten die kunst-, cultuur- en sportactiviteiten hebben op de ontwikkeling van een kind. Elke intermediair kan meerdere positieve effecten noemen en zij geven aan daarom dit soort activiteiten ook zo belangrijk te vinden. Wel worden positieve effecten op de ontwikkeling van kinderen door sportieve activiteiten makkelijker opgenoemd dan de positieve effecten van kunstactiviteiten en culturele activiteiten. Die hebben intermediairs minder scherp op hun netvlies. Ook wordt aangegeven dat zij merken dat ouders niet altijd op de hoogte zijn van de positieve effecten van kunstzinnige, culturele of sportieve activiteiten op de ontwikkeling van hun kind.

⁹ Ine Vos: Cultuurparticipatie en maatschappelijk kwetsbare groepen, 2003.

De volgende positieve effecten worden door de intermediairs genoemd:

- Het zijn leuke, positieve activiteiten.
- Het versterkt het zelfvertrouwen van kinderen.
- Het is een uitlaatklep voor kinderen.
- Kinderen krijgen aandacht.
- Kinderen horen ergens bij.
- Kinderen leren dingen die zij thuis of op school niet leren, het verbreedt hun blik op de wereld.
- Kinderen komen met kinderen uit een ander milieu en van een ander niveau in contact.
- Kinderen hangen minder rond op straat en veroorzaken minder problemen.
- Ze leren andere normen en waarden.
- Het is goed voor de motoriek.
- Kinderen leren waar ze goed in zijn.
- Het verbindt kinderen met de maatschappij.
- Deelname aan dit soort activiteiten maakt dat kinderen, waarbij financiën normaal een belemmering zijn voor deelname, zich niet of minder achtergesteld voelen.

Specifiek voor kunst- en cultuurparticipatie worden de volgende positieve effecten op de ontwikkeling van een kind genoemd:

- Kinderen leren hun fantasie gebruiken.
- Het is goed voor de ontwikkeling van de hersenen.
- Kinderen leren een talent verder te ontplooiën.

Specifiek voor sportparticipatie worden de volgende positieve effecten op de ontwikkeling van een kind genoemd:

- Beweging is goed voor de gezondheid.
- Kinderen worden er socialer van.
- Kinderen maken vrienden, doen andere contacten op.
- Kinderen leren samen spelen, te functioneren in een team.
- Kinderen leren delen.
- Kinderen leren zichzelf te beheersen.

Eén intermediair benoemt dat er niet alleen positieve effecten zijn voor kinderen, maar ook voor hun ouders. Zij komen in aanraking met het verenigingsleven waar zij ook andere contacten en ervaringen op kunnen doen.

'Door sport komen kinderen in beweging. Deze kinderen wonen vaak in een flat. Dus de eerste paar jaar komen ze daar nauwelijks uit om buiten te spelen. Scholen hebben tegenwoordig niet altijd een gymzaal meer en zwemlessen via school zijn afgeschaft. Als er geen geld is dan houdt het op voor deze mensen. En voor jongeren houdt sport hen juist weer van de straat, want dat wil je niet voor die leeftijd.'

'Persoonlijk denk ik dat de effecten van sporten op lichaam en geest groter zijn dan de effecten van muziek op de ontwikkeling van kinderen.'

'Dat zelfvertrouwen is heel belangrijk. Je ziet het ook heel erg terug. Kinderen die in het weekend gescoord hebben of een wedstrijd hebben gewonnen en daar na het weekend op school over vertellen. Daar zie je ze van groeien. Ik heb ook een paar kinderen op gitaarles gedaan. Dan hoor je terug van ouders dat het al ergens op begint te lijken. Dat is heel leuk.'

3.4 Rol van sport en cultuur in bestedingspatroon en prioritering

Uit de literatuur blijkt dat gezinnen in armoede in hun bestedingspatroon worden gedreven door hun korte termijn en primaire levensbehoeften en de daarbij behorende (vaste) lasten. Pas daarna, als er geld overblijft, denkt men aan sport of deelname aan culturele activiteiten. Daarbij komt het nog eerder bij hen op om hun kinderen te laten sporten dan deel te laten nemen aan culturele activiteiten. Dat wordt gezien als iets leuks. Een extraatje. Voor als er geld over is. Sport en cultuur spelen dus geen bepalende rollen in het bestedingspatroon van gezinnen die in armoede leven.

Ouders geven aan in gesprekken dat het geld opgaat aan het betalen van de vaste lasten en boodschappen. Als er geld overblijft, wat vaak niet het geval is, dan wordt dit uitgegeven aan kleding, schoenen en vakantie. Bij de vraag waarom kinderen niet sporten of niet deelnemen aan culturele activiteiten is het gebrek aan geld de meest genoemde reden. Een enkele keer noemen ouders ook dat het lastig is om dit te organiseren. Dit speelt zeker een rol wanneer er meerdere jonge kinderen in het gezin zijn. Dit maakt het niet alleen financieel onhaalbaar maar ook ingewikkeld met betrekking tot de logistiek en het vervoer.

Intermediairs geven aan dat gezinnen met een laag inkomen geen prioriteit geven aan uitgaven voor kunstzinnige, culturele of sportieve activiteiten. Zij hebben dit ook niet altijd op het netvlies omdat er vaak sprake is van problemen waar zij dagelijks door bezig worden gehouden. Intermediairs die hulpverlening bieden laten dan ook weten altijd eerst te werken aan de grootste problemen en als deze onder controle zijn, beginnen zij pas over de mogelijkheden die er voor de kinderen zijn op het gebied van kunstzinnige, culturele en sportieve activiteiten. Het verhelpen van acute problemen binnen een gezin wordt door intermediairs als prioriteit gezien. Tijdgebrek werd ook vaak aangegeven als reden om kinderen niet aan te melden bij het Jeugdcultuurfonds of Jeugdsportfonds. De beschikbare tijd die er is wil men zo goed mogelijk besteden aan het verhelpen van de acute problemen binnen een gezin of aan het lesgeven, in geval van leerkrachten. Opvoedkundigen geven bovendien aan dat voordat ouders geholpen zijn met de problemen binnen het gezin, ouders geen ruimte ervaren om zich met dit soort onderwerpen bezig te houden.

3.5 Bereik van gezinnen in armoede

De theorie

Sociaaleconomische status, bekendheid bij en eigen ervaring van ouders, de sociale netwerken, geld, de wijze waarop het aanbod georganiseerd en gecommuniceerd wordt en de geografische nabijheid van het cultuuraanbod spelen allemaal een rol in de mate waarin kinderen deelnemen aan culturele activiteiten en sport. Het aantal podiumvoorstellingen dat plaatsvindt in de gemeente waar iemand woont en de wijze waarop dit is georganiseerd, blijkt een positief effect te hebben op de kans dat hij of zij podiumvoorstellingen bijwoont. Hoe meer voorstellingen er zijn en hoe meer deze toegespitst zijn op de leefwereld van een persoon, hoe vaker hij of zij dit bijwoont. Verder weten we ook uit onderzoek dat het verhogen van het aanbod van audiovisuele materialen in een bibliotheek, het aantal beschikbare pc's met internetverbinding en klantvriendelijke openingstijden de kans dat iemand regelmatig naar de bibliotheek gaat vergroot. Los van de impact van deze kenmerken van de gemeente waar iemand woont, blijft het effect van de zogenoemde sociodemografische variabelen op cultuurdeelname veel belangrijker. De sociale afstand, met name het opleidingsniveau, speelt uiteindelijk ook hier een grotere rol in het al dan niet participeren dan de geografische afstand.¹⁰

De praktijk

Uit gesprekken met de gezinnen komt naar voren dat niet alleen geld een issue is maar ook de relatief grote onbekendheid van de mogelijkheid om via het Jeugdcultuurfonds en Jeugdsportfonds kinderen te laten deelnemen aan culturele of sportieve activiteiten. Ouders vragen zich af waarom er niet meer bekendheid wordt gegeven aan het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds via bijvoorbeeld lokale kranten en televisie. Ook vroegen ouders zich af waarom scholen hier niet meer ruchtbaarheid aan geven en waarom er bijvoorbeeld door het Jeugdcultuurfonds en Jeugdsportfonds geen presentaties en voorlichtingen worden georganiseerd bij hun kinderen op school. Een enkele keer noemden ouders ook de administratieve rompslomp en de aanmeldprocedure voor het niet (meer) laten deelnemen van hun kinderen aan activiteiten die gesponsord worden door het Jeugdcultuurfonds of het Jeugdsportfonds. In gesprek met intermediairs kwam ook naar voren dat tijdsdruk en administratieve rompslomp (met name bij de eerste aanmelding) redenen zijn om minder kinderen aan te melden dan ze eigenlijk zouden willen.

Dit geldt echter niet alleen voor voorzieningen gericht op sport of kunstzinnige activiteiten, maar dit is een algemeen probleem van alle voorzieningen gericht op mensen met een smalle beurs. Dit probleem speelt gemeenteambtenaren ook parten. Er wordt door hen veel werk van gemaakt om bestaande voorzieningen onder de aandacht te brengen bij de gezinnen voor wie deze bedoeld zijn. Het ziet ernaar uit dat ondanks alle inspanningen veel gemeenten nog steeds worstelen met dit probleem. Gemeenteambtenaren geven aan dat de gezinnen die zij wel weten te bereiken vaak de reeds bekende gezinnen zijn die een uitkering ontvangen. Naast deze gezinnen zijn er ook steeds meer gezinnen bij gekomen die niet onder de traditionele armen behoren. Hierbij valt te denken aan werkende armen, zelfstandig ondernemers of huishoudens waar voorheen sprake was van tweeverdieners maar waar door levensgebeurtenissen zoals werkloosheid, scheiding of ziekte een inkomen is weggevallen. Deze gezinnen willen zelf ook niet ondergebracht worden in de categorie armen, zij beschouwen zichzelf niet als armen en gaan daardoor ook niet op zoek naar voorzieningen die beschikbaar worden gesteld.

---

¹⁰ Guy Pauwels en Jan Pickery: Het verband tussen het cultuuraanbod en cultuurparticipatie, studiedienst van de Vlaamse regering.

Ambtenaren geven ook aan dat het bereik zich vooral beperkt tot de reeds bekende uitkeringsgerechtigden. Overige gezinnen die ook in aanmerking komen voor gemeentelijke voorzieningen ter ondersteuning van minima worden onvoldoende bereikt. Door gemeenteambtenaren werd tijdens de gesprekken ook aangegeven dat schaamte en taboe op armoede ervoor zorgen dat gezinnen relatief weinig gebruikmaken van voorzieningen.

Uit de eerder in dit hoofdstuk genoemde kenmerken van de doelgroep en de prioriteiten die zij stellen, concluderen intermediairs dat het niet altijd makkelijk is om deze doelgroep te bereiken. Ouders denken vaak dat deelname van hun kinderen aan kunstzinnige, culturele of sportieve activiteiten niet voor hen is weggelegd omdat er geen geld voor is. Zij gaan daardoor ook niet op zoek naar de mogelijkheden. Ook is er een groep ouders die vanwege multiproblematiek of een beperkte kennis van de Nederlandse taal en de Nederlandse maatschappij niet makkelijk te bereiken zijn met folders en reclames.

Intermediairs geven aan dat deze doelgroepen het beste te bereiken zijn via mond-tot-mond reclame door bekenden die al gebruikmaken van het Jeugdcultuurfonds en/of het Jeugdsportfonds of mondelinge informatie door een bekende intermediair, die hen direct kan helpen met de aanmelding.

Daarnaast worden er door de intermediairs nog enkele andere drempels genoemd voor ouders om hun kinderen deel te laten nemen aan kunstzinnige, culturele of sportieve activiteiten. Ten eerste is dit de administratie rondom de aanmelding. Ouders zijn niet altijd de taal of de vaardigheden goed machtig om dit te kunnen regelen. Ten tweede zijn er allerlei praktische bezwaren, zoals de logistiek van het halen en brengen, zowel wat betreft de tijd die dat in beslag neemt als hoe er te komen zonder auto. Als er meerdere kinderen zijn die naar meerdere verschillende activiteiten moeten worden gebracht, wordt deze belemmering versterkt. Alleenstaande ouders worstelen hier extra mee. De kinderen worden dan thuis gehouden omdat ouders zich ervoor schamen om hulp te vragen aan andere ouders. Ook vragen met name culturele activiteiten een aanzienlijk bedrag voor de jaarlijkse voorstelling, die vaak ook buiten de eigen wijk plaatsvindt. Dit kunnen ouders financieel en logistiek niet altijd opbrengen, waar ze zich soms voor schamen en is daarom een belemmering om hun kinderen op dergelijke activiteiten te doen. Specifiek voor kunstzinnige en culturele activiteiten geldt dat deze relatief duur zijn. Ouders denken daardoor dat dit soort activiteiten niet voor hun kinderen zijn weggelegd en zoeken mogelijkheden daardoor ook niet uit.

Sommige ouders zijn bang voor bemoeienis achter de voordeur als zij de aanmelding door een intermediair moeten laten regelen. Ook durven ze niet altijd te vertellen hoe het gezin er financieel voor staat. De intermediair moet dan eerst het vertrouwen winnen voordat mensen hierover gaan vertellen en de stap willen nemen om een aanmelding te doen bij het Jeugdcultuurfonds of het Jeugdsportfonds.

Intermediairs merken op dat er ook een grote groep ouders is die net boven de inkomensgrens zitten om in aanmerking te komen voor het Jeugdcultuurfonds of het Jeugdsportfonds. Deze kinderen gaan ook niet naar sportieve of culturele activiteiten omdat het door deze ouders alsnog te duur wordt gevonden. De intermediairs doen de suggestie om deze ouders in een deel van de kosten tegemoet te komen.

3.6 Animo voor kunstzinnige en culturele activiteiten versus sportactiviteiten

Naast het feit dat geld, bekendheid en bereikbaarheid/beschikbaarheid van sport en culturele activiteiten een rol spelen bij de overwegingen van ouders om hun kinderen al dan niet te laten deelnemen moet toch worden opgemerkt dat sportactiviteiten veelal meer gewaardeerd worden door ouders dan culturele activiteiten. Ouders hebben minder moeite om de brug te slaan naar sportactiviteiten dan naar culturele activiteiten. Dit wordt ook bevestigd door leerkrachten en gemeenteambtenaren. Muziekdocenten en directeurs van culturele instellingen gaven ook aan dat de gemeentelijke bezuinigingen op de budgetten voor culturele activiteiten de toegang en bereikbaarheid voor gezinnen met weinig geld hebben verkleind.

Alle gemeenteambtenaren merken op dat de animo voor deelname aan sportactiviteiten hoger ligt dan deelname aan culturele activiteiten. De verklaringen die zij hiervoor geven is de relatieve onbekendheid bij ouders. De relatieve onbekendheid van het Jeugdcultuurfonds werd ook als argument genoemd. Beleidsmatig wordt er bij gemeenten ook meer nadruk gelegd op sport in relatie tot gezondheid.

De positieve effecten van cultuurparticipatie op de ontwikkeling van kinderen bleek niet bij alle gemeenteambtenaren scherp op het netvlies te staan. Bovendien vinden gemeenteambtenaren het niet altijd even makkelijk om hier beleid op te ontwikkelen omdat het hen ontbreekt aan tastbaarheid. Beleidsmakers bij gemeenten lijken zich te concentreren op tastbaarheid, zichtbaarheid en meetbaarheid van resultaten.

Alle intermediairs laten weten dat de animo voor sportactiviteiten groter is dan voor kunstzinnige en culturele activiteiten in de doelgroep waar zij mee werken. Dat heeft voornamelijk te maken met de omgeving waar deze kinderen in opgroeien, hierin komen zij meer met sport en minder met kunstzinnige en culturele activiteiten in aanraking. Ouders uit deze doelgroep laten hun kinderen relatief weinig tot niet kennismaken met muzikale of kunstzinnige activiteiten. Dergelijke culturele activiteiten zijn in andere culturen ook minder bekend, zo wordt beredeneerd. En cultuur wordt mogelijk ook meer als een luxe gezien dan sport, cultuur zou meer bestemd zijn voor hoogopgeleide mensen met een hoog inkomen.

'Sport ligt denk ik veel meer in de directe belangstelling van kinderen. Cultuur ligt een stapje hoger in de piramide van Maslov. Het heeft met sociale klasse te maken. Bij een lagere sociale klasse heeft cultuur, balletles en muziekles minder de belangstelling.'

Dit wordt ook beaamd door een muziekschool. Om het vak van muziekdocent rendabel te houden, vragen zij gemiddeld ongeveer € 1.000 per jaar per kind. Om de kosten te reduceren worden er ook wel lessen gegeven in duo's. De muziekschool realiseert zich dat zij vanwege de kosten voornamelijk toegankelijk zijn voor gezinnen met een hoog inkomen. Een intermediair geeft aan dat de bezuinigingen door gemeenten op muziekverenigingen niet bevorderlijk werken om kinderen uit gezinnen met weinig geld te bereiken. Hoewel kinderen op school muzieklessen krijgen, valt dit niet te vergelijken met muzieklessen die zij geven. Het is anders om muziekles te krijgen met 29 andere kinderen tegelijkertijd of alleen. Wat er op school gebeurt, is in zijn ogen kennismaking met. Daarna dient een stap te worden genomen om kinderen ook daadwerkelijk te laten participeren. Voor deze stap zijn warme contacten tussen scholen en muziekverenigingen nodig en dient het beeld van de doelgroep dat culturele activiteiten alleen zijn voor de 'elite' te worden weggenomen. Door de bezuinigingen zijn alle muziekverenigingen verdwenen en opereren docenten als freelancers.

'Na een kennismaking op school zetten kinderen niet zelf de stap naar muziekles. Organisaties die de kennismakingen geven zouden ouders dus moeten wijzen op het bestaan van het Jeugdcultuurfonds. Voor het maken van die stap is het niet handig dat er met freelancers wordt gewerkt. Die komen, doen hun ding en vertrekken weer. De verbondenheid met de kinderen en de moederorganisatie ontbreekt. De volgende stap naar de muziekschool vereist namelijk een warme overdracht. Dat de ouders als het ware aan de hand mee worden genomen om een aanvraag te doen bij het Jeugdcultuurfonds en aanmelding bij een muziekschool.'

Volgens een intermediair lukt het een enkele keer nog wel om een kind te enthousiasmeren voor een muziekinstrument, maar toneelspelen of musical staat bijvoorbeeld te ver van hen af. Mogelijk zouden ouders en kinderen meer geënthousiasmeerd kunnen worden voor muziek als de muziek uit de eigen belevingswereld of cultuur als ingang wordt genomen. Eén intermediair heeft echter een ervaring met een theatergroep die zich specifiek richtte op kinderen uit gezinnen op bijstandsniveau. Hiervoor was wel animo, waarna er direct zes kinderen hiervoor zijn aangemeld bij het Jeugdcultuurfonds. Aanbieders van culturele activiteiten zouden zich daarom meer in de wijk moeten begeven en zich meer specifiek moeten richten op deze doelgroep. Ouders en kinderen zullen zich dan volgens haar eerder aangesproken voelen en enthousiast raken voor deelname, zoals ook met deze theatergroep het geval was.

Ook melden intermediairs nog wel eens kinderen aan voor balletles bij het Jeugdcultuurfonds. Zij zien dit echter meer als een sport en dachten daarom in eerste instantie dat ballet onder het Jeugdsportfonds zou vallen. Sport daarentegen wordt heel belangrijk gevonden door ouders, volgens de intermediairs, met name het zwemdiploma, omdat ouders bang zijn dat hun kinderen zullen verdrinken. Ook denken intermediairs dat ouders sport belangrijk vinden omdat hun kind de energie kwijt kan en er zelfvertrouwen van krijgt waardoor het kind steviger in de schoenen komt te staan.

'Sporten komen bij deze mensen eerder op dan culturele activiteiten. Hoe groter de schulden, hoe groter de televisie in huis. De Tour de France of voetbal staat aan, maar niet de zomerconcerten van Robeco in het Concertgebouw.'

'In de straatcultuur van Schalkwijk staat sporten veel hoger aangeschreven. Je kunt niet de blits maken met vioolles.'

'Ik werk veel met bevolkingsgroepen met een lager inkomen. De entree naar pianoles is voor hen moeilijker dan om naar voetbal te gaan. Cultuur is ook geen heilig goed. Als er geen animo voor is, dan is het zo.'

'Omdat het [culturele activiteiten] zo duur is, denken ze dat het niet voor hun soort is. Ik denk dat dat een drempel is. Er hangt voor deze mensen een waas van intellectueel, duur en moeilijk om heen.'

Intermediairs geven aan dat scholen meer aandacht zouden moeten besteden aan kunstzinnige en culturele activiteiten. 'Ze moeten het leuk maken voor kinderen.' De geïnterviewde scholen besteden in projectvorm wel degelijk aandacht aan kunstzinnige en culturele activiteiten. Echter, hun ervaring is dat kinderen dit vaak wel leuk vinden, maar de belangstelling om er na schooltijd meer mee te gaan doen er nauwelijks is. Een kennismaking op school blijkt niet voldoende om kinderen ook meer structureel te enthousiasmeren voor dit soort activiteiten, er zou vervolg aan gegeven moeten worden. Ook zijn de projecten veelal gericht op de kinderen, waardoor ouders er niet mee in aanraking komen en niet leren welke voordelen deze activiteiten hebben voor de ontwikkeling van hun kind. Culturele activiteiten in de wijk zouden meer gepromoot moeten worden om kinderen en hun ouders hiermee bekend te maken en hiervoor te enthousiasmeren. De stap van school naar deze activiteiten zou volgens intermediairs door middel van een warme overdracht moeten gebeuren.

Een intermediair geeft aan het regelen van een culturele activiteit voor een kind ook lastiger te vinden dan een sportieve activiteit. Bij muziekles moet er namelijk ook nog een instrument georganiseerd worden. Het blijkt veel tijd te kosten om een instrument te regelen. De vouchers, die door het Jeugdsportfonds beschikbaar worden gesteld om sportkleding te kunnen aanschaffen, worden zowel door de gezinnen als de intermediairs hoog gewaardeerd. Intermediairs geven aan dat het in een noodzakelijke behoefte voldoet om ervoor te zorgen dat kinderen de sport met de benodigde artikelen kunnen beoefenen. Ouders hebben veelal geen geld beschikbaar om deze aankopen te kunnen doen. Zeker niet omdat het terugkerende aankopen zijn, kinderen groeien snel uit de sportkleding en -schoenen, waardoor zij regelmatig nieuwe nodig hebben. Zij zijn dan ook erg blij met de vouchers. Enkele intermediairs en ouders maken wel opmerkingen over de voorwaarden waaronder de vouchers kunnen worden ingeleverd. Winkels interpreteren deze niet altijd op dezelfde manier waardoor er discussie ontstaat over de artikelen die wel of niet aangeschaft mogen worden met de vouchers. Ook vinden enkelen het winkelaanbod waar de vouchers ingeleverd kunnen worden beperkt.

Hoofdstuk 4

Bekendheid, bereik en imago van het Jeugdcultuurfonds en Jeugdsportfonds

In dit hoofdstuk worden de bekendheid, het bereik en het imago van de beide fondsen vanuit het perspectief van intermediairs, gezinnen en gemeenten besproken.

4.1 Bekendheid

De geïnterviewde intermediairs zijn allen bekend met het Jeugdsportfonds, het merendeel is bekend met het Jeugdcultuurfonds. Een enkeling is niet bekend met het Jeugdcultuurfonds. Sommige intermediairs zijn wel bekend met het Jeugdcultuurfonds, maar hebben er nog nooit een kind aangemeld. De intermediairs denken dat hun collega's veelal niet bekend zijn met beide fondsen. Er zijn intermediairs die al vele aanmeldingen hebben gedaan en in elk contact met kinderen en hun ouders, die in de doelgroep vallen, vertellen over de mogelijkheden van beide fondsen. Maar er zijn ook intermediairs die bij toeval bekend zijn geraakt met één of beide fondsen, bijvoorbeeld doordat zij een casus hebben overgenomen van een collega die de aanmelding nog moest doen. Dit geldt met name voor intermediairs in de hulpverlening. De intermediairs merken op dat de promotie van het Jeugdsportfonds ook meer aanwezig is dan die van het Jeugdcultuurfonds. Anderzijds wordt opgemerkt dat zij vermoeden dat er ondanks promotie altijd meer animo zal zijn voor het Jeugdsportfonds dan het Jeugdcultuurfonds. Dit heeft onder andere te maken met hetgeen hiervoor reeds is gesignaleerd: van kunstzinnige activiteiten wordt eerder gedacht dat deze elitair, duur of complex zijn. Er is een kloof tussen de belevingswereld van deze gezinnen en kunstzinnige activiteiten.

“Ouders snappen het niet goed waarom het bedrag tussen sportfonds en cultuurfonds verschilt. Voor sport € 225 en voor cultuur € 450. En dat is zo duur omdat danslessen eenmaal duurder zijn dan voetbal. En dat is een lastig dingetje om uit te leggen. Ik denk dat ouders dan een verkeerd beeld meekrijgen. Omdat het zo duur is, denken ze dat het niet voor ons soort is. Ik denk dat het een drempel is, daar hangt een waas om heen van intellectueel, duur en moeilijk.”

Intermediairs geven aan dat beide fondsen ook vaak niet bekend zijn bij de ouders. Zij attenderen deze ouders erop. Het feit dat ouders niet bekend zijn met de fondsen en daarmee de mogelijkheid voor hun kind(eren) om te kunnen sporten of aan kunstzinnige of culturele activiteiten deel te nemen, maakt dat ze ook niet naar die mogelijkheden op zoek gaan als gevolg van hun beperkte financiële situatie. Dit beeld wordt bevestigd door de interviews met ouders. Enkele ouders die zijn geïnterviewd waren nog niet bekend met beide fondsen. Sommigen hebben hun kinderen wel op een sport gehad, vooral zwemles, maar geven aan dat voortzetting van een sport vaak niet kon vanwege de financiën. Ze zijn verbaasd te horen dat het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds ervoor kunnen zorgen dat hun kinderen wel een activiteit na schooltijd kunnen doen. De geïnterviewde ouders die wel bekend zijn met de fondsen zijn hier veelal via de school over ingelicht. De ouders die wel bekend zijn met het Jeugdsportfonds kennen het Jeugdcultuurfonds veelal niet. Terwijl uit de interviews blijkt dat sommige kinderen graag op muzieklles of tekenles zouden willen, maar dat de ouders hebben aangegeven dat dit niet mogelijk is vanwege de financiën.

‘Ik ken het Jeugdcultuurfonds en ook het Jeugdsportfonds. Ik heb een keer mijn zoon aangemeld en het duurde anderhalf jaar voordat ik het rond kreeg. De juf had het druk en daardoor duurde mijn aanvraag zo lang. In de klas en op die school zitten namelijk heel veel kinderen die in aanmerking komen. Het is een administratieve rompslomp voor de juf. Ik vind het geweldig dat die fondsen bestaan maar de administratieve rompslomp eromheen vind ik een ramp. Maar dat heeft vooral te maken met de Haarlempas. Ik moet met de papieren naar de gemeente, dan moet ik een vereniging vinden, dan moet ik naar school en dan gaat het pas naar het sportfonds. Pfff voordat je daarmee klaar bent. Dat is jammer maar voor de rest vind ik het een goede organisatie. Ik wou dat ik het wel had want dan kon mijn zoon op zwemles.’

‘Er is nooit iemand langsgekomen of zo. Je hoort het altijd via via. En het is ook niet zo dat je een folder krijgt thuis. Het Jeugdcultuurfonds moet naar de scholen komen en voorlichting geven. Ze kunnen wel flyers op scholen neerleggen maar wie zegt dat ouders deze ook echt zien en lezen? Leg ze ook neer bij gemeenten of via schoolartsen.’

De ambtenaren die ten behoeve van dit onderzoek geïnterviewd zijn, zijn allen bekend met het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds. De bekendheid met deze fondsen, de activiteiten die daaronder vallen en de mate waarin met deze fondsen kinderen bereikt worden, verschilt per ambtenaar en zijn of haar werkzaamheden. Er zijn ambtenaren die beleid maken, er zijn ambtenaren die beleid uitvoeren, er zijn ambtenaren die zich alleen bezighouden met subsidie (beleid en verstrekking). In het algemeen geldt dat ambtenaren die belast zijn met het maken van beleid minder zicht hebben op de uitvoering en daardoor ook minder zicht hebben op gezinnen. En dan is er ook nog sprake van uiteenlopende ambtenaren die zich allemaal in meer of mindere mate bezighouden met armoedebeleid. Het beleid rondom jeugd, armoede, onderwijs, participatie, sport en cultuur is versplinterd.

‘We hebben geen afdeling die zich bezighoudt met integraal beleid om kinderen te ondersteunen. Het zou mooi zijn om de kennis die er is over de rol van kunst en cultuur in de ontwikkeling van kinderen te betrekken bij het algehele jeugdbeleid. Maar dat is misschien iets voor de toekomst. Wij hebben wel een sector waar alle afdelingen ondergebracht zijn. Dat is al een voordeel qua integrale werkwijze. En wat wij merken is dat dat vooral samen moet komen in de uitvoering. Bij de sociale wijkteams bijvoorbeeld. Je hebt het ook over prioriteiten en de gemeente heeft het druk met de wettelijke taken. We zijn al blij wanneer we tegen het einde van het jaar onze wettelijke verplichtingen weten na te komen.’

Een uitzondering hierop vormen vaak de kleine gemeenten waar vaak een ambtenaar zich met meerdere leefdomeinen bezighoudt. Ambtenaren van gemeenten die een samenwerking hebben met beide fondsen gaven aan dat de aanmeldingen van kinderen bij het Jeugdsportfonds vele malen groter is dan de aanmelding voor het Jeugdcultuurfonds. In het algemeen signaleren gemeenteambtenaren dat het gebruik van voorzieningen door gezinnen die hiervoor in aanmerking komen achterblijft. Zij zijn dan ook niet tevreden over het bereik.

“Wij zijn begonnen om op onze website de vermelding van voorzieningen te vereenvoudigen en eenduidiger te maken. We zijn gaan werken aan bereik. We hebben regels gelijk gemaakt, we hebben gezorgd voor uniformiteit in taalgebruik. Bewustwording dat we diverse systemen hebben voor al die regelingen. Gemeentebelastingen in betrokken. Systemen bij elkaar gegoooid. Dit betekende dat we bij 90% van de mensen met een uitkering een brief sturen. Dat wil niet zeggen dat de brieven gelezen worden. Bij de ene regeling is het bereik groter dan bij de andere. Voor bijzondere bijstand hebben we een groot bereik.”

Bekendheid met activiteiten via het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds

Uit de interviews blijkt dat intermediairs goed op de hoogte zijn van de sporten die via het Jeugdsportfonds mogelijk zijn voor kinderen. Zij kunnen vele sporten opnoemen en weten ook wat de voorwaarden zijn. Veel intermediairs verwijzen ook naar de lijst van mogelijkheden die op de aanmeldijst te vinden is. Er is echter minder goed zicht op de diversiteit aan mogelijkheden die het Jeugdcultuurfonds voor kinderen vergoedt. Bij navraag komen intermediairs vaak niet verder dan muziekles of balletles als gevraagd wordt welke activiteiten volgens hen onder het Jeugdcultuurfonds mogelijk zijn. Zo weten zij niet dat het ook mogelijk is om bijvoorbeeld een teken-, schilder-, dj- of theatercursus te volgen. En dat ook circus- en filmactiviteiten vergoed worden door het Jeugdcultuurfonds. Eén intermediair vraagt zich na het horen van deze activiteiten af of het ook mogelijk is om een (cultureel) zomerkamp vergoed te krijgen via het Jeugdcultuurfonds.

Andere intermediairs associëren het Jeugdcultuurfonds juist met het bezoeken van theater en musea of de bibliotheek. Of denken bij cultuur aan gewoonten en gebruiken uit een bepaald land. Enkele ouders vroegen dan ook tijdens de interviews of er ook Turkse of Arabische lessen van betaald kunnen worden. En een intermediair vroeg of koken ook onder cultuur valt. Als tijdens het interview met ouders duidelijk wordt gemaakt wat het Jeugdcultuurfonds doet dan ontstaat er veel enthousiasme.

‘Ik ken het Jeugdcultuurfonds niet. Ik heb echt geen idee wat daar onder valt en wat ze doen. Als ik denk aan cultuur dan denk ik aan mensen uit het buitenland, uit Marokko, Suriname en Turkije. Ik denk dan meer aan culturele identiteit en verre reizen. Het Jeugdcultuurfonds zou veel meer via scholen en buurthuizen moeten werken. Ze moeten meer aan promotie doen.’

Vergroten van bekendheid bij ouders

Alle intermediairs zijn van mening dat beide fondsen meer bekendheid mogen geven aan het goede werk dat zij doen. Eén intermediair merkt op dat zij de laatste tijd wel meer promotie ziet voor beide fondsen dan een tijd geleden. De meningen lopen uiteen over de manier waarop dit het beste kan worden gedaan. Sommige intermediairs noemen grote posters op plekken waar ouders met kinderen komen, zoals op scholen, bij huisartsen, buurthuizen, bibliotheken. En reclames en artikelen in lokale dagbladen en reclames op televisie. Andere intermediairs die met name werken met doelgroepen die het Nederlands minder goed machtig zijn, geven aan dat ouders beter bereikt kunnen worden via mond-tot-mond reclame door andere ouders en een directe, persoonlijke benadering vanuit intermediairs. Zij benadrukken dat het vergroten van de bekendheid ook een kwestie is van de boodschap heel vaak herhalen en ouders direct aanspreken. Folders werken minder goed bij deze doelgroep. Een deel van de doelgroep leest geen post. De promotie-uitingen moeten ook duidelijk maken wanneer je in aanmerking komt:

'Ouders zijn schuw om dingen in te vullen en bang om nee te horen. Het moet duidelijk zijn dat ze er voor in aanmerking komen.'

Vergroten van bekendheid bij intermediairs

Ook moet de bekendheid van de beide fondsen bij intermediairs vergroot worden. De intermediairs die al wel bekend zijn met de beide fondsen geven aan er niet altijd op bedacht te zijn om ouders te wijzen op de fondsen. Zeker intermediairs die niet standaard met kinderen werken, maar in hun contact met ouders ook te maken hebben met de kinderen, geven aan de beide fondsen niet altijd goed op het netvlies te hebben.

Promotie moet dan ook direct op de intermediairs gericht zijn, zo geeft een intermediair aan:

'Ik had eerder wel grote aanplakbiljetten van de beide fondsen gezien, maar ik had er nooit aan gedacht dat ik dat voor mijn eigen cliënten kon gebruiken. Ik ben er via een collega bekend mee geraakt.'

'In de dagelijkse drukte heeft het niet onze prioriteit, dus het is heel fijn als de fondsen meer naar ons toe komen.'

Ook andere intermediairs geven aan dat de fondsen de huidige intermediairs moeten gebruiken om de bekendheid te vergroten, door hun bijvoorbeeld te vragen de fondsen te noemen in een werkoverleg.

Vergroten van bekendheid bij verenigingen

Daarnaast vinden de intermediairs dat de bekendheid van beide fondsen bij de verenigingen zelf nog wel meer mag worden vergroot. Zij ervaren dat verenigingen ook niet altijd bekend zijn met de fondsen en de mogelijkheden die zij bieden als zij een kind aanmelden. Als verenigingen wel bekend zijn met de fondsen weten zij niet altijd hoe de aanmelding in zijn werk gaat. De intermediairs merken op dat het handig is als verenigingen ouders hier zelf over kunnen informeren, verenigingen zouden hier richting ouders ook meer ondersteunend in kunnen zijn. Verenigingen zouden dus zelf ook meer kunnen doen om hun aanbod en de mogelijkheid om deel te nemen aan het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds onder de aandacht kunnen brengen bij ouders. Intermediairs hebben de ervaring dat als de hele verantwoordelijkheid bij de ouders ligt, ze soms afhaken omdat ze zich bijvoorbeeld niet voldoende toegerust voelen (vanwege de taal of onbekendheid met de administratie) om hun kind aan te melden bij de vereniging. Een muziekschool heeft goede ervaringen met het onder de aandacht brengen van hun aanbod bij het Jeugdcultuurfonds. Zij merken dat hun bekendheid vergroot is doordat het Jeugdcultuurfonds op haar beurt de intermediairs, en met name de scholen, geattendeerd heeft op het aanbod. Zij merken dat deze warme contacten beter werken dan flyers en de website.

Vergroten van bekendheid bij gemeenten

Een aantal intermediairs doen de suggestie om het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds ook meer bij gemeenten onder de aandacht te brengen zodat die op hun beurt hun inwoners hierover kunnen informeren. Ook merken enkele intermediairs die ook buiten Haarlem werkzaam zijn op dat het jammer is dat niet alle gemeenten een samenwerking hebben met beide fondsen. Zij kunnen kinderen soms niet aanmelden omdat er geen samenwerking is, waardoor kinderen niet in aanmerking komen. Zij ervaren dat de participatiebedragen die gemeenten in zo'n geval vaak zelf beschikbaar stellen niet voldoende zijn om kinderen een heel seizoen van te kunnen laten sporten. De participatie-

bedragen zijn al helemaal ontoereikend voor kunstzinnige of culturele activiteiten omdat deze vaak wat duurder zijn. Gemeenten beamen dit. Zij geven aan dat de participatiebudgetten voor kinderen veelal een tegemoetkoming zijn, maar niet een heel lidmaatschap kunnen vergoeden. Gemeenten zijn veelal goed bekend met beide fondsen. Gemeenten die samenwerken met het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds zijn daar ook positief over. Echter, of er samen wordt gewerkt met de fondsen heeft te maken met beleidskeuzes en eventuele samenwerkingen die er al zijn met andere fondsen, zoals Stichting Leergeld. Gemeenten geven aan niet zomaar een samenwerking met een extra fonds te willen aangaan. Zij willen weten wat daar de meerwaarde van is omdat het tevens een investering is. Wanneer de meerwaarde het vergroten van het bereik van kinderen in arme gezinnen zou zijn, dan zijn veel gemeenten geïnteresseerd. Zij zijn echter sceptisch of meer fondsen die werkzaam zijn in dezelfde gemeente daadwerkelijk meer oplevert voor het bereik of dat meerdere fondsen enkel in dezelfde vijver zullen gaan vissen, zowel wat betreft fondsenwerving als bereik. Gemeenten staan open voor het gesprek hierover met beide fondsen.

4.2 Bereik

Intermediairs zijn van mening dat de beide fondsen nog meer kunnen investeren in het bereik van de doelgroep. Volgens intermediairs zijn scholen de aangewezen ingang om ouders en kinderen op de beide fondsen te wijzen vanwege de laagdrempeligheid. Scholen zelf beamen dit ook, ondanks dat gebrek aan tijd benoemd wordt als belemmering. Zij hebben continu contact met kinderen en hun ouders en hebben daardoor het vertrouwen om ook bijvoorbeeld de inkomenssituatie bespreekbaar te maken.

Scholen geven aan het druk te hebben, maar zeggen ook dat het de keuze van de school is om deze extra taak bij een juf of meester neer te leggen. De scholen die zijn geïnterviewd voor dit onderzoek hebben allen één juf of meester aangewezen als contactpersoon binnen de school voor aanmeldingen bij het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds.

'In de eerste informatiemiddag na de zomervakantie wordt in alle klassen verteld dat je het met de juf van groep 5 moet bespreken als je wilt sporten of muziek wilt maken. Ik ben de enige die de aanmeldingen doet binnen de school, anders versnipperd het. De basisschool is denk ik een hele goede toegang tot de fondsen, het is laagdrempelig. Wij hebben al veel contact met ouders en kinderen. Dat vertrouwen van ouders daarin is heel belangrijk.'

'Als oplossing heb ik een leerkracht vrij geroosterd om hier één dagdeel per week aan te besteden. Maar de vraag is zo groot, ze kan er gerust een hele week mee vullen. En wij hebben te maken met ouders die de taal niet snappen dus voor elk wissel komen ze naar de leerkracht. Maar goed, als ik de keuze om een leerkracht hiervoor vrij te maken niet zou maken, dan zou dat toch zeker 60% minder aanmeldingen zijn.'

Daarnaast zouden promotieactiviteiten in projectvorm op scholen ook direct moeten wijzen op het bestaan van het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds, zodat ouders en kinderen weten dat een dergelijke activiteit ook voor hen is weggelegd. Het bevreedt scholen wel dat men ervan uit gaat dat scholen deze extra inzet zelf organiseren en bekostigen en dat er geen extra middelen beschikbaar zijn vanuit de beide fondsen als de ingang via scholen zo belangrijk wordt gevonden.

Een andere intermediair doet de suggestie meer aan te sluiten bij de leefwereld van ouders en hun kinderen. De beide fondsen zouden hun gezicht meer letterlijk in de wijk moeten laten zien, door bijvoorbeeld ouders te bereiken via moskeeën. Of aan te sluiten bij de tien-minutengesprekjes op scholen, informatieavonden, taallessen, moedercentra en koffie-middagen die voor ouders worden georganiseerd. En zo nodig mensen in hun eigen taal aanspreken, dat helpt om de moeilijk bereikbare groepen te bereiken.

'Je moet het blijven herhalen. Niet één keer benoemen, maar je moet ouders er echt een paar keer op aanspreken. Herhalen, herhalen, herhalen.'

'Beide fondsen moeten met hun promotie nog veel meer afdalen naar de ouders en de werkvloer van de intermediairs.'

Er wordt tevens de suggestie gedaan om de beide fondsen zich ook specifiek te laten richten op speciale doelgroepen, zoals kinderen in het speciaal onderwijs.

In het algemeen wordt opgemerkt dat de rol van de intermediair voor ouders heel belangrijk is. Zij kunnen ouders stimuleren of begeleiden bij de stappen die gezet moeten worden om kinderen kennis te laten maken met activiteiten en de aanmelding bij de vereniging te regelen.

Het bereik van beide fondsen zou vergroot kunnen worden bij een samenwerking met meer gemeenten dan nu het geval is. Indien er geen samenwerking is, is er ook nauwelijks bereik binnen een gemeente. Gemeenten hebben een zelfde belang, ook zij willen het bereik van participatieregelingen onder kinderen vergroten. Echter, zij willen weten wat de investering hen oplevert. Gemeenten staan open voor het gesprek hierover.

4.3 Imago

Intermediairs vinden het imago van zowel het Jeugdcultuurfonds als het Jeugdsportfonds in principe goed. Ze hebben er zelf een heel positief beeld bij en zijn heel enthousiast over de mogelijkheden die beide fondsen aan kinderen kunnen bieden.

'Ik vind het Jeugdcultuurfonds een hele goede zaak. Ik draag cultuur zelf een zeer warm hart toe. Vroeger heb ik zelf alle mogelijkheden gehad. Dat is bij deze doelgroep niet. Het Jeugdcultuurfonds kan kinderen de waarde van cultuur laten ervaren.'

'Ik denk dat het Jeugdsportfonds ontzettend goed werk doet. In een ideale wereld zouden alle kinderen moeten kunnen sporten, maar we leven niet in een ideale wereld. Het is fijn dat kinderen die kans wordt geboden via het Jeugdsportfonds.'

'Ik heb een positief beeld van het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds. De fondsen vergroten met hun werk de kansen voor kinderen en jongeren.'

Ook gemeenteambtenaren en ouders zijn positief over het imago van beide fondsen. Het feit dat er een organisatie bestaat die kinderen uit gezinnen met weinig geld kansen biedt om te sporten of mee te doen aan culturele activiteiten wordt door allen enorm gewaardeerd.

Het imago zou, volgens een enkele intermediair, nog wel verder verbeterd kunnen worden. Zo wordt de suggestie gedaan om een bekende Nederlander die kinderen aanspreekt als ambassadeur aan te trekken voor beide fondsen.

Hoofdstuk 5

Ervaringen met de aanmelding en toeleiding naar het aanbod

In dit hoofdstuk komen de ervaringen van intermediairs en ouders aan bod met betrekking tot de aanmelding bij de fondsen en het voorzieningenaanbod in de wijk.

5.1 Ervaringen van intermediairs met het aanmelden van kinderen

Intermediairs vinden het een goede zaak dat de aanmelding voor de fondsen via hen loopt. Zij kunnen op deze wijze mogelijk misbruik enigszins tegengaan en ouders helpen die er zelf niet uitkomen. Anderzijds wordt opgemerkt dat zij het idee hebben dat sommige ouders, die wel toegang tot een computer hebben, prima zelf de formulieren kunnen invullen. Enkele ouders hebben zelf ook aangegeven het lastig te vinden dat ze altijd een intermediair nodig hebben om de verlenging of een nieuwe aanvraag te kunnen regelen. Door leerkrachten op scholen met relatief veel kinderen uit achterstandsgezinnen werd de intensiteit van de begeleiding aan ouders en kinderen omtrent de aanmelding als problematisch ervaren. Leerkrachten willen het liefst alle kinderen en ouders zo goed mogelijk ondersteunen bij de aanmelding maar zien zich ook genoodzaakt om dit te beperken vanwege de grote vraag ten opzichte van de tijd die zij hiervoor beschikbaar hebben. Een leerkracht gaf bovendien aan het lastig te vinden dat ouders er maar van uitgaan dat zij maar alles moest regelen. Ouders nemen soms niet eens de moeite om zelf op school te komen of een afspraak te maken, maar ze geven briefjes voor de juf mee aan de kinderen. Leerkrachten gaven ook aan dat het meer tijd en moeite kost om ouders die de Nederlandse taal niet machtig zijn wegwijs te maken.

Intermediairs die al meerdere aanmeldingen hebben gedaan, geven aan geen problemen te ondervinden bij het doen van de aanmelding. De aanmelding is makkelijk te doen en kost niet veel tijd. Ook wordt het makkelijk gevonden dat veel organisaties al worden weergegeven op het aanmeldformulier. Wel vindt men het vervelend dat bij een verlenging alle gegevens van het kind opnieuw moeten worden ingevoerd. De intermediairs zouden het prettig vinden als de gegevens van het kind bewaard zouden kunnen blijven zodat ze alleen maar hoeven aan te geven dat het een verlenging betreft.

'Nu moeten de nieuwe aanvragen er weer uit. Ik kan nooit een oude aanvraag terugpakken. Dus ik moet de hele rits weer opnieuw invullen. Er verandert in de aanvraag niets, behalve het jaartal. Voor vier kinderen de aanvraag opnieuw invullen, dat kost even tijd.'

Intermediairs die slechts tijdelijk bij een gezin betrokken zijn, vinden het wel lastig dat ze jaarlijks de vraag krijgen vanuit de fondsen of de kinderen nog steeds deelnemen aan de activiteit. Vaak zijn deze intermediairs dan al niet meer betrokken bij het gezin. Zij geven aan dat het niet altijd even makkelijk of voor de hand liggend is om dat na te gaan.

Intermediairs die weinig ervaring hebben met aanmelden of slechts incidenteel aanmelden, geven aan dat het wat meer tijd kost omdat ze moeten uitzoeken hoe de aanmelding in zijn werk gaat. Ook blijken de inloggegevens wel eens kwijt, wat zoekwerk oplevert. Daarnaast zijn ze niet altijd goed op de hoogte van de voorwaarden waaronder een kind in aanmerking komt. De onbekendheid en het zoekwerk maakt intermediairs soms terughoudend, omdat

het tijd kost. Er is behoefte aan een duidelijk overzicht waar de voorwaarden en de stappen die in het aanmeldingsproces gezet moeten worden, op staan vermeld.

Intermediairs willen de aanmelding in één keer kunnen afronden. Er ontstaat irritatie als blijkt dat dit niet kan. Dan blijft het op hun bordje liggen en komt de aanmelding op de stapel, waardoor het lang kan duren voordat de aanmelding afgerond wordt. Enkele intermediairs geven aan dat de website soms niet werkt. Ook dat vindt men lastig omdat ze er dan op een later moment nog op terug moeten komen. Sommige intermediairs zijn er vanwege de tijdsinvestering mee gestopt om ouders te begeleiden bij het zoeken naar een vereniging. Zij leggen deze verantwoordelijkheid weer bij de ouders terug en regelen enkel de aanmelding bij het fonds voor hen.

Het contact met de contactpersoon van beide fondsen wordt positief beoordeeld. De intermediairs vinden het prettig dat er iemand bereikbaar is die vragen kan beantwoorden en knopen doorhakt bij aanmeldingen waar er sprake is van twijfel of deze aan de voorwaarden voldoen. Met name als het gaat om het inkomen. Enkele intermediairs vinden het lastig om naar het inkomen van ouders te vragen. Als dan blijkt dat dit ook nog op de grens ligt, dan vinden ze het prettig dat zij zelf niet over de aanmelding hoeven te beslissen.

Tot slot doet nog één intermediair de suggestie om de leeftijdsgrens voor het Jeugdportfonds omlaag te halen. Ze merkt op dat steeds meer kinderen op jonge leeftijd obesitas hebben. Ze heeft een keer een kind van 3,5 jaar willen aanmelden, maar dat bleek niet mogelijk omdat de ondergrens 4 jaar is. Dat vond ze een gemiste kans omdat deze kinderen er baat bij hebben dat ze zo jong mogelijk beginnen met bewegen.

5.2 Aanbieders van activiteiten

De muziekschool is geen intermediair, maar aanbieder van culturele activiteiten. Aanbieders kunnen geen aanmeldingen doen bij het Jeugdportfonds. De muziekschool zou echter graag wel zelf de aanmelding willen doen. Zij vinden het omslachtig dat ze ouders naar een intermediair moeten verwijzen om de aanmelding te regelen. Tevens hebben zij het idee aanmeldingen te missen vanwege deze omslachtigheid en doordat ouders de aanmeldingsprocedure op deze wijze niet begrijpen. Zij zien ouders niet altijd terugkomen bij de muziekschool nadat zij hen hebben verwezen naar een intermediair.

5.3 Voorzieningenaanbod

Intermediairs geven aan dat er over het algemeen voldoende mogelijkheden zijn voor sport- en cultuuractiviteiten in de wijk, in ieder geval de meest populaire activiteiten zoals voetbal, zwembles en muziekles. Culturele activiteiten zijn wel minder vaak aanwezig dan sportieve activiteiten in de wijken waarin de doelgroepen van het Jeugdportfonds en het Jeugdportfonds wonen. Ook duurdere sporten, zoals balletles of paardrijles, zijn niet tot nauwelijks aanwezig in deze wijken. Een intermediair denkt dat deze verenigingen de rijke wijken boven de armere wijken verkiezen om zich te vestigen, vanwege de animo en daarmee de inkomsten. Daarnaast wordt door een intermediair aangegeven dat niet alle activiteiten door de fondsen vergoed worden. Zo wilde zij een kind aanmelden voor jazzballet, maar dit werd afgewezen omdat de lessen door een dienstencentrum, welke werd aangemerkt als niet voldoende professioneel, werden gegeven, waardoor het niet vergoed werd.

Door intermediairs wordt opgemerkt dat de mate waarin voorzieningen in de wijk aanwezig zijn, bepaalt of kinderen ook daadwerkelijk deelnemen aan sport en of culturele activiteiten. Hoe verder de voorzieningen weg zijn, en ouders dus langer moeten reizen, hoe kleiner de kans dat kinderen zullen deelnemen. Dit heeft met geld, vervoer en logistiek te maken. Dit geldt met name voor jongere kinderen die gebracht en gehaald moeten worden.

'Die kinderen gaan niet naar buiten de wijk voor lessen. Omdat ouders het vervoer niet hebben of geen tijd hebben. Of er zijn broertjes en zusjes waardoor ze het logistiek niet voor elkaar krijgen. Voor gezinnen met geld is het makkelijker. En dat is bij ons altijd wel een ding. Als dingen buiten de buurt liggen dan komen ze er niet aan. Ik heb het ook met judo en balletlessen gehad. Die zijn allemaal de wijk uitgetrokken vanwege het geringe aantal deelnemers. Het hoeft echt niet perse in de school maar wel in de wijk. En dat speelt nog harder dan geld.'

Ouders en intermediairs zijn niet altijd goed op de hoogte van het aanbod. Het verschilt per gemeente of zij tijd en aandacht besteden aan het onder de aandacht brengen van het aanbod in de wijk. Enkele geïnterviewde gemeenten besteden hier aandacht aan op de website van de gemeente, maar zoals blijkt uit de ervaringen in de paragraaf over het bereik van ouders, wordt dit soort informatie vaak niet gelezen door de doelgroep. Enerzijds geven intermediairs aan dat het daarom belangrijk is dat zij goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden, anderzijds laten zij weten hiervoor geen tijd te kunnen maken. Het onder de aandacht brengen van het aanbod is dan weggelegd voor de verenigingen zelf.

Hoofdstuk 6

Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden per doelgroep, gezinnen, intermediairs en gemeenten, de belangrijkste conclusies gepresenteerd en aanbevelingen gedaan.

6.1 Conclusies gezinnen

Armoede heeft een grote impact op gezinnen en de wijze waarop zij hun leven inrichten en de keuzes die zij maken in het leven. Door armoede gaat vaak alle energie en tijd zitten in de voorziening van de primaire basisbehoeften. Het handelen van gezinnen in armoede is vaak toegespitst op de korte termijn en onmiddellijke behoeften. Het geld dat er binnenkomt, gebruiken zij om vaste lasten (primaire behoeften) te betalen. Daarna komt de rest. Uitgaven aan buitenschoolse activiteiten voor kinderen spelen geen rol in hun bestedingspatroon. De mogelijkheid hiervoor komt daarom vaak niet in ouders op. Gezinnen in armoede hebben vaak ook problematische schulden. Hoe langer deze situatie aanhoudt, hoe kleiner het vermogen van deze gezinnen wordt om het overzicht en lange termijn perspectief in hun denken en handelen te behouden. Ondanks al deze problemen benadrukken ouders dat zij graag het beste voor kinderen willen en proberen zij hen zoveel mogelijk buiten deze problemen te houden.

Door ouders wordt weinig waarde gehecht aan culturele en kunstzinnige activiteiten. Het wordt gezien als een leuk extraatje, waar in de praktijk geen geld voor is. Dat komt niet omdat ouders het niet belangrijk vinden, maar omdat zij niet goed geïnformeerd zijn over de positieve effecten hiervan op de ontwikkeling van kinderen. Zo zijn zij niet bekend met het feit dat culturele en kunstzinnige activiteiten bijdragen aan het concentratievermogen, het leervermogen en de emotionele intelligentie en de motoriek stimuleert. Ook helpen deze activiteiten negatieve ervaringen te verwerken en draagt het bij aan psychische stabiliteit. Aan sportactiviteiten wordt door ouders meer waarde gehecht. Het is gezond, het is leuk, het geeft zelfvertrouwen en kinderen kunnen hun energie kwijt. Dat laatste wordt benadrukt door ouders. Binnen gezinnen met weinig geld wordt dan ook eerder deelgenomen aan sportactiviteiten dan aan culturele en kunstzinnige activiteiten. Voetbal en zwemles zijn de meest voorkomende activiteiten.

Redenen voor niet deelname aan culturele, kunstzinnige of sportieve activiteiten zijn zowel van financiële als van immateriële aard. Gebrek aan geld speelt een grote rol, maar ook de onbekendheid met de fondsen – en daarmee de mogelijkheid voor kinderen om wél aan buitenschoolse activiteiten mee te kunnen doen – en de onbekendheid met het aanbod in de wijk spelen een rol. Daarnaast vormen logistiek en vervoer soms een belemmering. Zeker als er meerdere kinderen in het gezin zijn dan kan dit belemmerend werken. Schaamte weerhoudt ouders ervan hierbij hulp aan andere ouders te vragen. Bij culturele en kunstzinnige activiteiten speelt ook het beeld dat het 'niet voor ons soort, maar voor rijkelui' is een rol. Soms spelen culturele en religieuze aspecten een rol (ingeval van sommige ouders die het Islamitische geloof aanhangen).

Ouders zijn niet goed bekend met de mogelijkheden die het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds bieden om hun kinderen deel te laten nemen aan culturele, kunstzinnige of sportieve activiteiten. Als ouders wel bekend zijn met het ene fonds, zijn zij vaak niet bekend met het andere fonds. De bekendheid met het Jeugdsportfonds is aanzienlijk groter dan met het Jeugdcultuurfonds. Het imago van beide fondsen is wel heel goed. Het bereik is echter

nog beperkt. Zij noemen zelf de scholen en andere vindplaatsen waar ouders vaak komen als een goede manier om ouders te bereiken.

6.2 Aanbevelingen gezinnen

- Maak gebruik van het feit dat iedere ouder in principe het beste voor de kinderen wil in de promotie en communicatie-uitingen. Ouders vinden het belangrijk dat ondanks de armoedesituatie waarin zij leven de kinderen het naar hun zin hebben en goed opgroeien. Sluit aan op die behoefte en richt vooral ook op de ouders. Niet alleen op de kinderen.
- Zoek de samenwerking met culturele instellingen op om het aanbod op wijkniveau, dicht in de buurt van waar kinderen op school zitten, te verbeteren en onder de aandacht te brengen. Ouders met weinig geld en met meer kinderen hebben niet de mogelijkheid om de stad door te gaan voor de activiteiten van hun kinderen. Deze moeten laagdrempelig en dichtbij huis beschikbaar zijn. Breng daarbij direct de mogelijkheden van het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds onder de aandacht zodat ouders zich realiseren dat ook hun kind er gebruik van kan maken.
- Betrek in wervingsacties ook buurtwerk, huisartsen, schuldhulpverleningsinstanties, voedselbanken en andere laagdrempelige voorzieningen waar gezinnen in armoede komen.
- Houd er in informatie en voorlichting over wat het Jeugdcultuurfonds doet rekening mee dat er een afstand is tot de doelgroep. Informeer ouders over de positieve kanten die er zijn op de ontwikkeling van kinderen. Houd rekening met de vooroordelen die zij hebben ten aanzien van culturele activiteiten (dat het elitair, complex en iets voor rijkeluis kinderen is). Pas taalgebruik aan. Zorg ervoor dat presentatie aansluit bij hun belevingswereld en maak het niet te elitair. Werk met ambassadeurs die dicht bij de doelgroep staan, bijvoorbeeld bekende Nederlanders zoals Natasja Froger, John Williams, Geer en Goor. Dit zijn voorbeelden van mensen die op televisie programma's presenteren over mensen in armoede. Sluit ook aan bij televisieprogramma's die goed worden bekeken door kinderen uit deze doelgroep, zoals The Voice Kids, So you think you can dance, het Junior Songfestival, et cetera.
- Intensiveer de promotie van activiteiten die vallen onder het Jeugdcultuurfonds met het doel om deze nog beter in het zicht te brengen van ouders. Ouders zijn degenen die uiteindelijk besluiten of een kind een buitenschoolse activiteit mag gaan doen. Denk daarbij out of the box. Scholen zijn een belangrijke vindplaats, maar maak vooral ook gebruik van (social) media.

6.3 Conclusies intermediairs

Intermediairs hebben goed zicht op de voordelen die deelname aan sportieve, culturele en kunstzinnige activiteiten met zich meebrengen voor kinderen. Zij wijzen erop dat ouders met weinig inkomen veelal niet bekend zijn met deze voordelen en dat zij vanwege andere problemen die spelen, naast de financiële problemen, hier ook niet bijilstaan. Ondanks dat hulpverleners zicht hebben op de voordelen leggen ook zij geen direct verband tussen hun werk en de bijdrage die sportieve, culturele en kunstzinnige activiteiten kunnen leveren aan de problematiek in een gezin. Zij zien dit als een sluitpost van hun werk.

Intermediairs hebben goed zicht op de activiteiten die vallen onder het Jeugdsportfonds en in mindere mate op de activiteiten die vallen onder het Jeugdcultuurfonds. Het Jeugdcultuurfonds is ook bij minder intermediairs bekend dan het Jeugdsportfonds. Ook denken veel intermediairs dat collega's niet of nauwelijks op de hoogte zijn van beide fondsen en de mogelijkheden die zij bieden voor kinderen uit arme gezinnen. Dat vinden zij een gemiste kans.

Intermediairs zijn erg positief over het Jeugdcultuurfonds en Jeugdsportfonds. Beide fondsen hebben een goed imago. Ze vinden het heel fijn dat er een organisatie is die zich bekommert om kinderen uit gezinnen met weinig geld. Dat ook die kinderen ondersteund worden om hun talenten te ontwikkelen vinden ze mooi.

Als intermediairs eenmaal een aanmelding hebben gedaan verloopt het aanmelden van kinderen daarna vlot. Enkele intermediairs geven echter aan dat ze zouden willen dat ouders meer zelf konden doen. Het kost hen veel tijd. Dit wordt als de voornaamste drempel voor het doen van een aanmelding ervaren. Zeker intermediairs die veel kinderen aanmelden, zoals leerkrachten.

6.4 Aanbevelingen intermediairs

- Breng de positieve effecten van kunst- en cultuurparticipatie meer onder de aandacht van intermediairs en informeer hen over het Jeugdcultuurfonds, zodat zij niet alleen kinderen aanmelden bij het Jeugdsportfonds, maar ook bij het Jeugdcultuurfonds.
- Breng de activiteiten die vallen onder het Jeugdcultuurfonds meer onder de aandacht bij intermediairs. En besteed specifiek aandacht aan activiteiten die passen bij de 'straatcultuur' waar veel kinderen uit gezinnen met weinig geld in opgroeien.
- Vraag intermediairs de beide fondsen in werkoverleggen onder de aandacht te brengen bij collega's zodat het aantal intermediairs, en daarmee het bereik van beide fondsen, uitgebreid kan worden.
- Ga na op welke manier het aanmeldproces voor intermediairs nog verder vereenvoudigd kan worden. Bekijk ook of ouders zelf een grotere rol in de aanmeldingsprocedure kunnen krijgen. Dit zal niet voor alle ouders mogelijk zijn vanwege de taal, maar sommige andere ouders zijn hiertoe wel in staat.
- *Specifiek voor scholen:* Houd rekening met het feit dat scholen met relatief veel kinderen uit achterstandsmilieus continue onder druk staan. Denk na over een vorm van werkdrukverlichting. Ze willen en kunnen vaak meer aanmeldingen verrichten maar worden beperkt in hun tijd. Daar is veel winst te behalen omdat zij zowel door intermediairs als ouders benoemd worden als de belangrijkste toegang tot beide fondsen.
- *Specifiek voor hulpverleners:* Ook hulpverleners ervaren een hoge werkdruk. Maar bij hen speelt ook iets anders. Ondanks het feit dat zij goed op de hoogte zijn van de voordelen van deelname aan culturele en sportieve activiteiten voor kinderen zien zij dit nog steeds als een sluitpost van hun werk. En niet als het begin. Ga het gesprek aan met als doel te bekijken hoe de aanmeldingsprocedure van kinderen in gezinnen die zij behandelen naar voren gehaald kunnen worden en onderdeel zouden kunnen zijn van hun behandelplannen.

6.5 Conclusies aanbieders van culturele instellingen

Directeuren, muziekdocenten en medewerkers van culturele instellingen geven aan dat ze zouden willen dat ouders zelf de aanmelding zouden kunnen doen of dat zij dat voor hen kunnen doen. Het komt namelijk voor dat ouders zich soms direct bij hen melden. Zij moeten de ouders dan naar een intermediair verwijzen. Ouders komen dan niet meer terug omdat ze het niet snappen. Zij hebben echter wel begrip voor de keuzes die hierin gemaakt zijn door het Jeugdcultuurfonds.

Intermediairs geven aan dat aanbieders hun aanbod zelf ook beter bij de doelgroep onder de aandacht zouden moeten brengen. Zij zouden meer zichtbaar in de wijk moeten zijn en zich

direct richten op de doelgroep, zodat het beeld dat heerst dat culturele activiteiten voor de 'elite' zijn, wordt weggenomen.

6.6 Aanbevelingen aanbieders van culturele instellingen

- Spreek culturele instellingen aan op hun eigen verantwoordelijkheid om het aanbod meer onder de aandacht te brengen bij gezinnen met weinig inkomen. Houdt in het aanbod ook rekening met de activiteiten die aansluiten bij de 'straatcultuur' van de doelgroep.
- In hun communicatie is het raadzaam dat culturele instellingen er rekening mee houden dat ze aansluiten bij de doelgroep en het beeld dat culturele activiteiten alleen voor de 'elite' zijn wegnemen.
- Verbeter de samenwerking en communicatie met (culturele) instellingen. Door de aanmeldprocedure die nu via intermediairs verloopt, bestaat er een risico dat deze opzij worden gezet. Zij hebben namelijk ook direct contact met kinderen. Sommige ouders melden zich ook spontaan bij hen. Zorg dat zij folders hebben. Zorg dat op hun website informatie wordt aangeboden over het Jeugdcultuurfonds en/of het Jeugdsportfonds. Bezoek hen regelmatig, met name bij (eind)voorstellingen waar veel bezoekers op afkomen en presenteer de fondsen op die momenten.

6.7 Conclusies gemeenten

Gemeenten zijn actief aan de slag om met name kinderen die in armoede leven te bereiken. Dit doen zij door hun informatie en voorlichting aan de doelgroepen te verbeteren. Zij doen dit door het aanbod zichtbaarder te maken. En zij doen dit door hun werkwijzen aan te passen en meer maatwerk toe te passen. Er zijn ook gemeenten die bijvoorbeeld meer gebruikmaken van de wijkteams om deze gezinnen en hun kinderen te bereiken.

De gemeenten geven aan dat ze de doelgroep goed in beeld hebben maar dat het altijd beter kan. Ze hebben het idee dat ze nog veel meer gezinnen zouden kunnen en moeten bereiken. Aandacht gaat nu ook uit naar de niet-traditionele minimagezinnen, zoals de werkende armen, de zelfstandig ondernemers, gescheiden mensen en tweeverdieners die wegens levensgebeurtenissen in de armoede zijn geraakt. Gemeenten vinden dat ze de traditionele minimagezinnen (gezinnen die een uitkering ontvangen) wel weten te bereiken. Maar wat betreft de niet-traditionele minimagezinnen zou het bereik beter kunnen. Gemeenten hebben geen zicht op de redenen voor niet-gebruik van regelingen door gezinnen. Wat dat betreft spelen bij gemeenten dezelfde vragen als bij het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds.

Gemeenten werken samen met private partijen. Met het bedrijfsleven, maar ook fondsen zoals met Stichting Leergeld en het Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds. De gemeenten zijn tevreden over die samenwerking. Gemeenten die geen samenwerking hebben met fondsen, hebben doorgaans zelf een participatiebudget voor kinderen beschikbaar gesteld. Dit bedrag is doorgaans echter te laag om jaarlijks het lidmaatschap van een vereniging van te kunnen betalen. Gemeenten zijn benieuwd naar een eventuele samenwerking met het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds, maar willen weten wat het hen oplevert in termen van bereik gezien de investering die zij hiervoor moeten doen.

Cultuurinstellingen zijn niet specifiek gericht op kinderen uit gezinnen met weinig geld. Zij slagen er niet in om die doelgroep te bereiken. De gemeenten vinden dat jammer maar houden de verantwoordelijkheid om die gezinnen te bereiken bij zichzelf. De samenwerking met culturele instellingen op dat gebied staat nog in de kinderschoenen. Het lijken gescheiden werelden.

In het algemeen wordt er onvoldoende samengewerkt tussen de diverse beleidsterreinen om kinderen in armoede te bereiken. Iedereen doet zijn deel van het werk. Gemeenten geven aan dat de samenwerking beter en integraler moet, maar hebben op dit moment andere prioriteiten die gelegen zijn in wettelijke verantwoordelijkheden. Tussen de diverse beleidsterreinen wordt vooral informatie uitgewisseld. Men is nog niet toe aan het gezamenlijk ontwikkelen van een integrale visie op hoe je kinderen in armoede bereikt en ondersteunt.

6.8 Aanbeveling gemeenten

- Het Jeugdcultuurfonds, het Jeugdsportfonds en gemeenten zitten met dezelfde vragen ten aanzien van het bereik van gezinnen in armoede en zijn wat dat betreft partners. Het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds beschikken echter over expertise waar gemeenten in de ontwikkeling van hun beleid gebruik van kunnen maken. Biedt gemeenten deze expertise actief aan. Hoewel beleidsmedewerkers bij gemeenten redelijk goed op de hoogte zijn van de voordelen van deelname aan culturele en sportieve activiteiten weten zij dit onvoldoende in te passen in beleid. Dit heeft te maken met de meetbaarheid en zichtbaarheid van (geboekte) resultaten op dat gebied. Werk deze expertise uit en biedt het actief aan beleidsmakers aan.
- Diverse afdelingen binnen gemeenten werken nog onvoldoende met elkaar samen om de participatie van gezinnen met weinig inkomen te stimuleren. Zoek niet alleen de samenwerking op met de afdeling die gaat over sport- en cultuureducatie maar ook de afdelingen die gaan over participatie, over actief jeugdbeleid, onderwijs en jeugdzorg. Stimuleer de verbinding van deze beleidsterreinen binnen de gemeenten zodat beide fondsen een integrale plek in het beleid van gemeenten kunnen krijgen.
- Sluit aan op en zoek contact met de wijkteams die in veel gemeenten aan het werk zijn. Zij zijn nu het voorportaal van gemeentelijke voorzieningen en staan in direct contact met gezinnen in armoede. Zij kunnen de fondsen onder de aandacht van gezinnen brengen.
- Gemeenten beschikken vaak over een sociale kaart van verenigingen in de gemeente, meestal per wijk. Stimuleer dat gemeenten deze meer onder de aandacht brengen bij ouders en intermediairs, zodat zij weten wat de mogelijkheden zijn in de wijk. Mocht er geen sociale kaart zijn, moedig gemeenten aan deze op te stellen.

Bijlage 1

Checklists voor interviews

Checklist intermediairs

Jeugdcultuurfonds

- Heeft u goed zicht op de activiteiten die volgens het Jeugdcultuurfonds vallen onder kunst- en cultuurdeelname (onder andere film, dj, circus, tekenen, schilderen, muziek spelen, dansen, et cetera)?
- Heeft u zicht op de voordelen van deelname aan kunst- en cultuuractiviteiten voor de ontwikkeling van het kind?
- Hoeveel tijd en moeite kost het u om kinderen aan te melden voor het Jeugdcultuurfonds?
- Hoe kijkt u aan tegen het Jeugdcultuurfonds (is het bekend, imago)?
- Welke drempels ervaart u voor de aanmelding?
- Heeft u nog andere opmerkingen over het Jeugdcultuurfonds?

Jeugdsportfonds

- Heeft u ook wel eens een aanmelding bij het Jeugdsportfonds gedaan?
- Heeft u goed zicht op de activiteiten die volgens het Jeugdsportfonds vallen onder sportdeelname?
- Heeft u zicht op de voordelen van deelname aan sportactiviteiten voor de ontwikkeling van het kind?
- Hoeveel tijd en moeite kost het u om kinderen aan te melden voor het Jeugdsportfonds?
- Hoe kijkt u aan tegen het Jeugdsportfonds (is het bekend, imago)?
- Welke drempels ervaart u voor de aanmelding?
- Heeft u nog andere opmerkingen over het Jeugdsportfonds?

Naast professionals willen we ook graag spreken met ouders van kinderen die gebruikmaken van het Jeugdcultuurfonds en/of het Jeugdsportfonds. Kunt u enkele ouders benaderen met de vraag of zij hiertoe bereid zijn?

Checklist gezinnen

- Wat zijn de factoren die het uitgavenpatroon van een gezin in armoede bepalen?
- Welke waarde hecht men aan deelname aan kunst- en cultuuractiviteiten? En aan sportactiviteiten?
- In hoeverre speelt kunst-, cultuur- en sportdeelname een rol in de uitgavenpatroon van gezinnen in armoede?
- Wordt binnen het gezin door de kinderen deelgenomen aan buitenschoolse kunstzinnige, culturele of sportieve activiteiten en zo ja welke activiteiten met welke frequentie?
- Zo nee, wat zijn hiervoor de redenen?
- Wat betekent deelname aan kunst-, cultuur- en sportactiviteiten voor de kinderen?
- Worden er drempels ervaren in de deelname aan kunst-, cultuur- en sportactiviteiten? Zo ja, welke?
- Wat is de invloed van armoede op de deelname aan kunst-, cultuur- en sportactiviteiten?

Checklist gemeenten

- Wat doet de gemeente om de participatie van kinderen in armoede te bevorderen?
- Heeft de gemeente de doelgroep goed in beeld?
- Welk deel van de doelgroep bereikt u?
- Hoe tevreden bent u hierover?
- Heeft u zicht op de redenen voor niet-gebruik van de regelingen door gezinnen?
- Welke maatregelen neemt u hiervoor?
- Werkt de gemeente samen met private organisaties?
- Wat vindt u van deze samenwerking?
- Wat doen de cultuurinstellingen voor de doelgroep?
- Slagen zij erin om de doelgroep te bereiken?
- Zo nee, wat vindt de gemeente daarvan en wat doet u daar als gemeente aan?
- Wordt er met andere beleidsterreinen samengewerkt ter ondersteuning van kinderen in armoede?
- Zo ja, met welke beleidsterreinen en hoe ziet die samenwerking eruit?

BMC | onderzoek

TELEFOON

070 - 310 3800

E-MAIL

info@bmconderzoek.nl

WEBSITE

www.bmconderzoek.nl

